

Cecilie Marquez Baggerød

Kriser i fosterhjem og barnets rett

Hvordan jobber profesjonsutøvere i barnevernet for å sikre stabilitet, og hindre brudd i fosterhjem?

Masteroppgave i familiebehandling

OsloMet – storbyuniversitetet

Fakultet for samfunnsvitenskap

Forord

Med denne masteroppgaven avslutter jeg fire lærerike år som masterstudent i familiebehandling ved OsloMet- storbyuniversitetet. Det har vært en lærerik og krevende prosess, hvor jeg det siste året har fått mulighet til å fordype meg i et tema som jeg brenner for. Masterprosjektet har gitt meg mye kunnskap, innsikt og nye perspektiver som jeg vil ta med meg videre i familiearbeid.

Jeg ønsker å takke alle som har støttet og hjulpet meg i mål. Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder, Asgeir Falch-Eriksen, for hans kompetanse, tilgjengelighet og engasjement. Hans veiledning har vært uvurderlig for all kunnskap jeg har tilegnet meg, og for utforming av oppgaven i sin helhet.

Jeg vil videre takke alle mine ti informanter som bidro med erfaring og kunnskap fra praksisfeltet, og takk til fosterhjemstjenesten for gode faglige diskusjoner under masterseminarer.

Til slutt vil jeg takke mine nærmeste. Kombinasjonen av masterskriving, jobb og familieliv, har gjort det krevende å få tiden til å strekke til. Nå skal det bli deilig å få mer tid sammen!

Moss, mai 2024

Cecilie Marquez Baggerød

OsloMet- storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo 2024

*«Det var jo en jente som sa til meg
at du skal vite at jeg ikke bare er en pakke
som dere kan flytte rundt på.*

(informant)

Illustrert barnetegning

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	5
1.1. Presentasjon av kontekst og forskningsspørsmål	5
1.2. Oppgavens oppbygning	6
1.3. Avgrensning, begrepsavklaring og bakgrunn	6
1.4. Kunnskap på feltet	8
2. Teoretisk rammeverk	9
2.1. Menneskerettigheter og verdighet	11
2.2. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs barnekonvensjon	12
2.3. Rett til familieliv	13
3. Metode	14
3.1. Kvalitativt intervju som metode	14
3.2. Hermeneutisk-fenomenologisk vitenskapssyn	14
3.3. Etske betraktninger	15
3.4. Utvalg og rekruttering av informanter	15
3.5. Forberedelser og gjennomføring av intervju	15
3.6. Analysestrategi	16
3.7. Forskerrolle og studiens kvalitet	16
4. Presentasjon av funn	18
5. Diskusjon	18
6. Konklusjon	20
Litteraturliste	21
Vedlegg 1. Artikkel	28
Vedlegg 2. Informasjonsbrev med samtykkeerklæring	52
Vedlegg 3. Intervjuguide	57
Vedlegg 4. Godkjenning fra Sikt - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør	59

1. Introduksjon

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid (Lov om barnevern § 1-1). Fosterhjem er det foretrukne omsorgstiltak når barnevernet overtar omsorgen for et barn, og skal sikre at barn og unge får den omsorg og støtte de trenger for å utvikle seg (Meld. St. 17 (2015-2016)). Myndighetene står ovenfor flere vedvarende utfordringer som truer barnets behov for stabilitet i fosterhjem. Det er vanskelig å rekruttere fosterhjem som kan ivareta barnets behov, det er mangler i hvordan barns medvirkning ivaretas, og hvordan fosterhjemmene følges opp av barnevernstjenestene (NOU 2018:18, s.12).

Kriser i fosterhjem forstås i denne oppgaven som brudd i plasseringstiltak, også omtalt som utilsiktede flyttinger. Begrepet utilsiktede flyttinger referer til at flytting fra fosterhjemmet skjer tidligere enn planlagt, og på grunn av vansker som har oppstått (Backe-Hansen et al., 2013, s. 13). Det kan være vanskelig å finne eksakte tall på flyttinger mellom fosterhjemstiltak som faller inn under denne definisjonen, men samlet indikerer litteraturen at mellom 20 til 50 prosent av alle fosterhjems plasseringer ender med utilsiktede flyttinger (Vanderfaellie et al, 2017, s. 209; Egelund, 2006 s.21-29; Westermarck et al., 2008; Christiansen et al., 2010; Triseliotis, 2002). I Norge opplever over halvparten av alle barn i fosterhjem å flytte minst én gang etter første plasseringstiltak (Ssb, 2021).¹

At barn opplever brutte relasjoner som følge av flytting, er en av utfordringene som pekes på i gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i norsk barnevern (NOU 2023:7, s. 29). Det pekes på at familieliv og stabilitet for barn som ikke kan bo hjemme er en utfordring, hvor beskyttelse av omsorgssituasjon, relasjoner, kontinuitet og forutsigbarhet ikke er tilstrekkelig sikret (NOU 2023: 7, s. 29).

1.1. Presentasjon av kontekst og forskningsspørsmål

Denne masteroppgaven er en del av et større forskningsprosjekt om stabilitet for barn i fosterhjem. Ansvarlig for prosjektet er institutt for sosialfag ved OsloMet - Storbyuniversitetet,

¹ Dette inkluderer alle flyttinger mellom barnevernstiltak, men utelater flyttinger fra beredskapshjem og tilbakeføringer til sine foreldre, med mindre flyttinger hjem resulterer i at barnet senere plasseres på nytt (avklart i korrespondanse med Bufdir)

i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Det overordnede målet med prosjektet er å utvikle ny kunnskap som kan bidra til utvikling av profesjonell fosterhjemspraksis, og bedre håndheve barns rettigheter i fosterhjemsomsorgen. Hovedproblemstillingen til prosjektet er å studere hvordan stabilitet sikres i fosterhjem, hvor denne oppgaven vil være et av flere bidrag. Prosjektet retter oppmerksomhet til barnets rettigheter, og hvordan praksis er innrettet for å sikre barnet stabilitet. Denne oppgaven anvender en teoretisk tilnærming til menneskerettighetene, og vil besvare følgende overordnede forskningsspørsmål: *Hvordan ivaretar barnevernet menneskerettslige forpliktelser i arbeidet for å sikre stabilitet, og hindre kriser i fosterhjem?*

1.2. Oppgavens oppbygning

Masteroppgaven består av to deler; en kappe og en vitenskapelig artikkel. Kappen setter artikkelen i en større sammenheng, og vil sammenfatte hovedresultater som presenteres i artikkelen. Kappen vil først beskrive studiens relevans og kunnskapsstauts på feltet. Deretter det teoretisk rammeverk og metode, før kappen avslutningsvis oppsummerer studiens funn, og diskuterer studiens bidrag til feltet. Artikkelen skrives for *Tidsskriftet Norges barnevern*.

1.3. Avgrensning, begrepsavklaring og bakgrunn

Kriser i fosterhjem forstås i denne oppgaven som brudd i plasseringstiltak, hvor krise kan oppstå ved at fosterforeldre ikke er i stand til å ivareta barnets behov, og som følge av at oppfølging ikke er innrettet etter det fosterhjemmet trenger. Oppgaven avgrenses dermed til å omhandle flyttinger mellom fosterhjemstiltak som er uønskede og skaper belastning for et barn. I begrepsbruk hva angår ikke-planlagte flyttinger mellom fosterhjemstiltak, vil begreper som «utilsiktede flyttinger», «brudd» eller «sprekk», så i fare for å ikke kommunisere hvilken dypt inngående krise slike flyttinger er for et barn. Krisebegrepet referer imidlertid til dramatiske og mulig traumatiserende hendelser som kan true eller svekke viktige funksjoner og verdier hos et barn (Helsedirektoratet, 2016, s. 5). Å omtale det som «krise i fosterhjem» tar dermed sikte på å adressere belastninger som utilsiktede flyttinger påfører barn. Begrepet utilsiktede flyttinger er et gjennomgående begrep i forskning og litteratur, og vil dermed anvendes i presentasjon av forskning fra feltet.

Krise innebærer en tilstand av ustabilitet, og relaterer seg til risiko, der «krise» kan forstås som et unntak som inntreffer, mens «risiko» innebærer en forventning om at hendelser

kan skje (Beck, 2013, s. 6). Risikobegrepet gir informasjon om at krise kan inntreffe, og dermed mulighet til å intervenere og forebygge at nettopp krise skjer. Når krisen oppstår vil ikke håndtering av krisen bety at situasjonen går tilbake til sin normale tilstand i ettertid (Beck, 2013, s. 6). Dette fremgår ved kriser i fosterhjem, hvor barnet blir bærer av negative konsekvenser i ettertid, som kan føre til blant annet sosiale utfordringer og psykisk uhelse hos barnet (Konijn, et al., 2019). Barnets rett til stabilitet krever dermed at barnevernet har en forebyggende rolle til krise, som tar sikte på at kriser ikke inntreffer. Fosterhjemsoppdragets tre måneders oppsigelsestid for fosterforeldre og barnevernstjenesten (fosterhjemsavtalen, 2010, s.13) innebærer at fosterhjemsomsorgen er bygd på et system med høy risiko for krise. For å sikre barn i fosterhjem stabilitet, er barn i særlig behov av at barnevernet innretter sin rolle for å redusere risiko for krise gjennom hele plasseringsforløpet.

Utilsiktede flyttinger i plasseringsforløp er et hyppig fenomen som ikke kan forklares i enkeltstående mangler i fosterhjemspraksis (Egelund, 2006, s. 7). Det er derfor nødvendig å rette fokus til hvordan barnevernets praksis er innrettet for å sikre stabilitet i fosterhjem. Stabilitet i fosterhjem sikter ikke kun til fravær av krise, men også til at plasseringen har kvaliteter som vedvare over tid, og som er gode først og fremst for barnet, men også for fosterfamilien (Falch-Eriksen, 2018b, s.16). Stabilitet anses dermed som en forutsetning for at barn i fosterhjem skal oppleve trygghet og trivsel, og kunne utvikle seg positivt. Dersom ustabilitet forut for plassering, erstattes med ustabilitet under offentlig omsorg, klarer ikke barnevernet å beskytte barnets behov. Stabilitet har derfor vært et grunnleggende mål for barnevernet i mange år, og fremgår av forarbeider og utredninger på høyt styringsnivå i barnevernet (Meld. St. 17 (2015–2016); NOU 2016:16; NOU 2018:18; Prop 106 L (2012–2013); Prop. 73 L (2016–2017)). Et av departementets målsetning i «Prop 106 L (2012-2013)» var «å ha nok fosterhjem med en kvalitet som gir den grunnleggende trygghet, stabilitet, omsorg og utvikling som barnet har behov for», og derigjennom hindre utilsiktede flyttinger. Regjeringen la i 2016 frem «Meld. St. 17 (2015-2016) Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste». Meldingen tar blant annet opp utfordringsbildet knyttet til rekruttering, og at det er mangler og store forskjeller i barnevernstjenestenes oppfølging av fosterhjem. Meldingen peker på at flere barn som tidligere ville fått institusjonsplass, nå plasseres i fosterhjem. Dreining bort fra institusjonsplasseringer innebærer at flere barn med store utfordringer blir plassert i fosterhjem, noe som retter større krav til fosterforeldrenes kapasitet og egnethet (Backe-Hansen et al., 2013 s. 12).

NOU 2018:18 ble igangsatt for å få en helhetlig gjennomgang av fosterhjemsomsorgen, med et overordnet mål om at barn og fosterfamilier får større forutsigbarhet, mer trygghet og bedre tilpassede tiltak for å kunne hindre utilsiktede flyttinger. Utredningen retter behov for tiltak som skal sikre stabilitet i plasseringsforløp, noe som innebærer krav til barnevernets praksisutøvelse. Denne studien sentrerer seg dermed til hvordan profesjonsutøvere i barnevernet jobber for å sikre stabilitet og hindrer kriser i fosterhjem.

1.4. Kunnskap på feltet

Internasjonal forskning beskriver ulike faktorer som har betydning for stabilitet i fosterhjem. Forskning peker på konkrete beskyttelse- og risikofaktorer, som gir kunnskap om fokusområder profesjonsutøvere i barnevernet må ha for å innrette tiltak for å unngå kriser. Oosterman et al., (2007) fant i sin mentanalyse av 26 studier som omgår utilsiktede flyttinger, at ett kjennetegn sjeldent alene kan forklare årsaken til at fosterhjemsplasseringer ender utilsikket, men at det vil mange faktorer som påvirker hverandre gjensidig. Effekten av en risikofaktor kan påvirke effekten av en annen, slik som for eksempel alder ved plassering, sammen med atferdsvansker hos barnet (Oosterman et al, 2007). Det er derfor komplekst å forstå hvilke faktorer som bidrar til stabilitet og ustabilitet.

Atferdsvansker hos barna har i flere studier vist å være en sterk indikator for utilsiktede flyttinger (Konijn et al., 2019, s. 489; Rock et al., 2015, s. 188; Oosterman et al., 2007, s. 64; Vanderfaeillie et al., 2017, s. 209; Vinnerljung et al., 2017, s. 21). Fokuset på atferdsvansker kan imidlertid ha ført til at andre forhold har fått mindre forskningsmessig interesse, og Backe-Hansen (2009) beskriver dette som en ulempe, da det er langt fra alle brudd som skjer på grunn av barnets atferdsvansker (s.6). Egelund (2006) viser blant annet til at forhold ved fosterfamilien er mindre utforsket enn forhold ved barnet (s.32).

Litteraturen er derimot entydig på at det er størst fare for brudd kort tid etter plasseringen (Egelund, 2006, s. 51-52). Backe-Hansens (1982) studie viser at 80 prosent av de utilsiktede flyttingene skjedde i løpet av de første to årene etter plassering, mens Oosterman et al. (2007) viser indikasjoner på at risikoen er størst de første seks månedene etter innflytting (s.66). Flyttinger mellom fosterhjemstiltak i Norge viser til høyest antall flyttinger det første året, og hvor lengre botid, jo mer stabile er plasseringene (Bufdir, u.å.). Dette begrunner at den første tiden i fosterhjemmet er spesielt sårbar og viktig, og tilsier at barnevernstjenesten må sikre tett og egnet oppfølging, i tilstrekkelig omfang, helt fra start. Behovet for tett oppfølging

begrunnes ytterligere med at mangler i veiledning og oppfølging fremgår som en av hovedgrunnen til brudd i plasseringer (Ekhaugen et al., 2018, s. 43; Kaasbøll et al., 2019, s. 33).

I studie på hva ungdom i fosterhjem anser som hensiktsmessig støtte og hjelp, fremkommer det betydningsfullt at fosterhjemsomsorgen muliggjør deltakelse, bygger tillitsfulle relasjoner, sikre hensiktsmessig oppfølging og skaper tilhørighet (Larsen, et al., 2021, s. 1988-1994). Behovet for tillitsfulle relasjoner og tilhørighet må dermed sikres gjennom barnets familieliv i fosterhjemmet. Dette forstås gjennom at en viktig suksess-faktor for å unngå flytting, selv om barnet fremviser atferdsvansker, er at barnet er godt integrert i familien (Backe-Hansen, 2009, s. 17-18).

Egelund (2006) finner enighet i litteraturen om at familie- og nettverks plasseringer er mindre sårbare for utilsiktede flyttinger (s.43). Barnevernstjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem (Lov om barnevern § 9-4). I Norge bor 34 prosent av barn i kommunale fosterhjem, i familier de kjenner fra før (Bufdir, u.å.). Likevel er flyttinger også her høyt representert, hvor 45 prosent av barna flytter minst én gang etter første plasseringstiltak (Ssb, 2021).

Konijn et al. (2020) finner at forskningsbaserte intervensjoner som fokuserer på tilknytning, forsterkning av fosterforeldres sensitivitet og mentaliseringsevne, har størst effekt på stabilitet. Manglende stabilitet viser seg å henge sammen med økt risiko for problematferd, sosiale utfordringer, dårligere hjerneutvikling og psykisk uhelse hos barna (Konijn, et al., 2019). Ved utilsiktede flyttinger kan barnet oppleve tillitsbrudd og negative erfaringer, hvor stabilisering i ny omsorgssituasjon blir enda vanskeligere (Harkin & Houston, 2016; Konijn, et al., 2019). Ustabilitet i fosterhjem kan dermed forsterke seg selv.

Som presentert viser forskning til kunnskap om kilder til stabilitet, risikofaktorer for ustabilitet, behovet for kvalifisert oppfølging, og konsekvenser ved kriser. I lys av denne kunnskapen er det sentralt å studere hvordan norsk barnevern er innrettet for å sikre barn stabilitet, og hindre kriser i fosterhjem. Oppgaven vil dermed bidra med kunnskap som kan ha betydning for utvikling av praksis i fosterhjemsomsorgen.

2. Teoretisk rammeverk

Menneskerettigheter anses som regler for hvordan staten skal behandle enkeltmennesker og grupper, og er rettigheter vi har i kraft av at vi er mennesker (Ekeløve-Slydal, 2014). Norske

myndigheter har plikt til å sørge for at barnevernets praksis er i overensstemmelse med menneskerettighetene (NIM, 2023). En rettighetsbasert tilnærming innebærer at myndighetene sørger for at alle barns rettigheter blir oppfylt. Yrkesetiske grunnprinsipper i sosialfaglig arbeid skal bidra til å implementere menneskerettigheter i praksis. Respekten for enkeltmenneskets integritet står sterkt, og det å sikre størst mulig grad av innflytelse over eget liv (FO, 2023). Disse etiske prinsippene må ivaretas fra grunnleggende menneskerettslige hensyn, hvor profesjonsutøvelse må utøves innenfor rammene av menneskerettslige forpliktelser (Stang & Sveaass, 2016, s. 27). Menneskerettighetene kan dermed forstås som barnevernets juridiske rammeverk for utøvelse av faglig skjønn, som skal sikre at barnets rett til vern blir innfridd (Falch Eriksen, 2018a; Falch-Eriksen & Skivenes, 2019; Sandberg, 2018).

Verdenserklæringen om menneskerettigheter ble vedtatt i FN i 1948, og artikkel 1 fastsetter at: *«Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.»* Dette bygger på anerkjennelse av menneskets iboende verdighet, og like og ukrenkelige rettigheter for alle mennesker som gir grunnlag for frihet. Selv om barn i hovedsak innehar de samme rettigheter som voksne, er de i en særstilling i kraft av å være barn. En av de vesentlige forskjellene mellom voksne og barn er autonomi, hvor voksne normalt har full autonomi, mens barns autonomi er begrenset (Sigurdson, 2020 s. 19). Barn kan derfor ikke selv velge hvordan de vil leve, og barns sårbarhet følger av barns avhengighet til voksne, og spesielt til sine foreldre. Barn vil derfor anses som en utsatt gruppe med særlig behov for beskyttelse av rettigheter (Haugli, 2020). For å styrke barnets særstilling, er en egen bestemmelse for barn nedfelt i Kongeriket Norges Grunnlov, som er statens høyeste rettskilde (Stang & Sveaass, 2016). Grunnloven §104 stadfester at:

«Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.»

At barn har krav på respekt for sitt menneskeverd er første ordlyd i bestemmelsen, og viser til nødvendigheten av å understreke barn som likeverdige mennesker. Bestemmelsen gjør krav på grunnprinsipper i barnevernet, som barns rett til medvirkning, barnets beste som det grunnleggende hensyn, og barns rett til utvikling og trygghet, fortrinnsvis i egen familie. Det er sentralt at bestemmelsen sikrer barnet vern om sin personlige integritet, som en positiv forpliktelse. Det er nemlig ingen annen nasjonal lovgivning som sikrer barnet et positivt integritetsvern (Stang & Sveaass, 2016, s. 33). Negativ beskyttelse av rettigheter betyr at staten forbyr krenkelser av ulik art, mens en positiv forpliktelse styrker barn som selvstendige rettssubjekter, og krever at staten innretter tjenester som verner om barnets integritet, også referert til i denne oppgaven som verdighet. Å sikre barnet et integritetsvern krever et paradigmeskifte fra en tilnærming hvor barn behandles som «objekter» som trenger hjelp, til at barn blir ansett som rettighetshavere som har en umistelig rett til beskyttelse (FNs barnekomité, 2011, avs. 59).

2.1. Menneskerettigheter og verdighet

Jürgen Habermas (2010) begrunner at menneskerettigheter og verdighet henger nøye sammen (s.464). Han viser til at menneskerettigheter er utviklet som svar på krenkelser av menneskets verdighet, og at menneskerettigheter presenterer normative krav staten må justere seg mot for å sikre verdighet. Med andre ord kan verdighet betegnes som grunnlaget for alle menneskerettigheter, og at alle menneskerettigheter har som mål å sikre verdighet.

Menneskeverdet utgjør både moralske og rettslige dimensjoner (Habermas, 2010, s 469). At menneskeverdet er moralsk, fremsetter en moralsk plikt om gjensidig og likeverdig behandling av alle mennesker. I tillegg har menneskerettighetene bare sann verdi hvis de utgjør juridiske krav, slik at mennesket gjennom et juridisk system kan få sine rettigheter håndhevet og beskyttet (Habermas, 2010, s. 470). Barnets verdighet i fosterhjemsomsorgen er dermed avhengig av at barnevernet innretter sitt arbeide slik at alle rettighetene blir oppfylt.

I en rettighetsbasert begrunnelse til verdighet, kan en innta en positiv eller negativ tilnærming til å forstå konseptet verdighet. Ved en positiv tilnærming kan en forsøke å indentifisere kjernekomponenter i verdighet, mens gjennom den negative tilnærmingen, vil verdighet best forstås gjennom krenkelser av verdighet. Funksjonen til konseptet verdighet forstås som en effekt av krenkelse (Sigurdsen, 2020, s.25). Det kan i prinsippet hevdes at enhver overtredelse av en rettighet vil krenke barnets verdighet, men i så fall vil den normative

rettferdiggjørelsen av prinsippet gå tapt. Det kan likevel hevdes at noen rettigheter presenterer et minimum for å ivareta verdighet, hvor krenkelser av rettighetene i vil være i konflikt med ideen om barns verdighet (Sigurdsen, 2020, s. 26). Slike krenkelser av verdighet vil inntre når barnevernet bryter med barnets beste som det grunnleggende hensyn, krenker barnets rett til å få sitt synspunkt vektlagt, krenker respekt for familieliv, eller at barn bli utsatt for nedverdiggende behandling (Sigurdsen, 2020, s. 27).

Enkelte av menneskerettighetene er utformet slik at det ikke er rom for unntak, som blant annet forbud mot nedverdiggende behandling. For andre rettigheter er unntak oppgitt i bestemmelsen, men for de fleste av rettighetene må det foretas skjønnsmessige avveininger av hvor langt rettighetsvernet strekker seg. Begrensning kan være «nødvendig i et demokratisk samfunn», men rettigheten kan ikke begrenses mer en formålet med begrensningen tilsier (Dokument 16 (2011–2012), s. 30). Dette omtales som et forholdsmessighetskrav. Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art. 8 innebærer et forholdsmessighetskrav, hvor Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) har uttalt at foreldre ikke kan kreve beskyttelse av familieliv som kan skade barnets helse og utvikling (Se f. eks Johansen v. Norge, 1996, avsnitt 76).

2.2. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs barnekonvensjon

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) skal beskytte menneskerettigheter, og inneholder bestemmelser som gir den enkelte borger adgang til å stevne staten for brudd på konvensjonen, og i siste instans få sin sak avgjort i Den europeiske menneskerettighetsdomstol (NIM, u.å). FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale om barns rettigheter, og antas å ha fått stor betydning for synet på barn. Barnekonvensjonen og EMK er inkorporert i menneskerettsloven (1999), og ved motstridende bestemmelser i annen norsk lovgivning går konvensjonens bestemmelser foran (Stang & Sveaass, 2016). Likevel gjenstår det en del arbeid før en kan fastslå at barnekonvensjonen blir godt etterlevd i alle deler av det norske tjenesteapparatet (Stang & Sveaass, 2016, s. 37). Norge har også en rekke ganger blitt dømt for brudd på EMK art. 8 (NIM, 2023), og norske myndigheter og tjenesteapparat har en vei å gå for å sikre et menneskerettighetsbasert barnevern. Rett til respekt for familieliv (EMK art. 8) er sentral for barnets omsorgsbetingelser fra offentlig myndighet, noe barnevernet er forpliktet til å respektere i fosterhjemsomsorgen.

2.3. Rett til familieliv

Barnevernstiltak etter omsorgsovertakelse må respektere rett til familieliv som er nedfelt i EMK art 8: «*Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse*». Bestemmelsen skal sikre både barn og voksne rett til å råde over eget familieliv, uten innblanding fra offentlig myndighet. Bestemmelsen inneholder en reservasjon (EMK 8.2), hvor offentlige myndigheter kan gripe inn i særskilte tilfeller, som ved omsorgsovertakelse etter barnevernsloven §5-1. Barnevernstjenesten må etter omsorgsovertakelse respektere rett til familieliv gjennom å legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, dersom hensynet til barnet ikke taler imot (Lov om barnevern §8-3). Fosterhjem er derfor i utgangspunktet en midlertidig oppvekstarena.

Norge har i flere barnevernssaker blitt dømt for krenkelse av EMK art 8. hvor manglende fokus på gjenforening har vært et avgjørende element (NIM, 2023). EMD legger til grunn et forholdsmessighetskrav som innebærer at omsorgsovertakelse skal være et midlertidig tiltak, samtidig som EMD fremhever at barnets beste skal være et overordnet hensyn (Sørensen, 2020). I konkrete tilfeller kan det bety at hensynet til barnets beste interesse kan veie tyngre enn formålet om gjenforening.

Barnevernet skal etter omsorgsovertakelse beskytte barn og foreldres rett til respekt for familieliv (EMK art 8), og samtidig oppfylle barnets rett til familieliv i fosterhjemmet. Rett til familieliv i fosterhjemmet, forstås i sammenheng med kravet til stabilitet i fosterhjem, og at barnet har rett på en trygg og forutsigbar omsorgssituasjon der barnet bor (Falch-Eriksen, 2022, s.15). En trygg og forutsigbar omsorgssituasjon forutsetter fravær av krise. Fosterforeldrene skal ivareta barnets behov for stabil og trygg voksenkontakt, og bidra til at barnet får dekket personlige, sosiale, emosjonelle og helsemessige behov (fosterhjemsavtalen, 2010, s. 9). Fosterhjemmet skal derigjennom skape forhold og miljø hvor barnet kan utvikle seg best. Barnets familieliv i fosterhjemmet kan ikke erstatte barnets rett til familieliv med sine foreldre, men forstås som statens måte å organisere en ordening, som skal sikre barnet kvaliteter som et familieliv gir, for å fremme positiv utvikling (Falch-Eriksen, 2018b, s. 21). Fosterhjemmet forstås som en proxy for familieliv, hvor barnet bor under en oppdragsavtale med tre måneders oppsigelsestid for fosterforeldre og barnevernstjenesten (fosterhjemsavtalen, 2010, s.13). Dette innebærer at barnets familieliv i fosterhjemmet kan bortfalle innen svært kort tid, og skaper risiko for krise som skiller seg vesentlig fra omsorgsbetingelsene i et vanlig familieliv. Å sikre

barnet et stabilt familieliv i fosterhjem retter dermed krav til profesjonsutøvelse i arbeid for å hindre kriser gjennom hele plasseringsforløpet.

3. Metode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for valg av metode for studien, og presentere studienes forberedelser, gjennomføring, etiske hensyn og analyse. Jeg vil også drøfte studiens validitet.

3.1. Kvalitativt intervju som metode

En kvalitativ forskningstilnærming er benyttet for å utvikle kunnskap. Kvalitativ forskning er egnet for å forstå virkeligheten ut ifra informantenes perspektiv, hvor en kan få frem meningsinnhold og fortolkninger (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 10). Studien har et eksplorativt design hvor intervju er benyttet som hovedmetode for å samle inn datagrunnlag. Intervju er en godt egnet metode for å fremskaffe fyldig og beskrivende informasjon, som gir innsikt i informantenes erfaringer og tanker (Dalen, 2011). Jeg har i tillegg benyttet dokumentdata, slik som policy dokumenter, lovforarbeider og faglige retningslinjer som belyser praksisfeltet.

3.2. Hermeneutisk-fenomenologisk vitenskapssyn

Hermeneutikk handler om tolkning, og hvordan vi mennesker forstår og orienterer oss i verden ut fra det vi har tilegnet oss gjennom å være en del av en tradisjon eller språklig fellesskap (Jenssen, 2021 s. 80). Vi har med oss en forforståelse, og er derfor ikke objektive eller nøytrale for omgivelsene. Når vi søker å forstå fenomener, er utgangspunktet alltid et ståsted vi har med oss fra oppvekst og deltakelse i samfunnet. Det er dermed ikke mulig å se verden uavhengig av det jeg har med meg (Jenssen, 2021 s. 81).

Fenomenologien undersøker hvordan vi direkte erfarer verden (Jenssen, 2021, s. 102). En fenomenologisk undersøkelse er dermed egnet for å forstå hvordan profesjonsutøvere erfarer det sosialfaglige arbeidet, hvor virkeligheten er slik aktøren oppfatter den. Både hermeneutikken og fenomenologien søker å skape meningsdimensjon og hvordan individet forstår verden. I studien har jeg hatt et hermeneutisk-fenomenologisk vitenskapssyn gjennom å ha fokus på informantenes egen beskrivelser og erfaringer, men hvor jeg også har vært bevisst min egen forforståelse, basert på egen kunnskap og erfaring.

3.3. Etske betraktninger

Studiet er godkjent av Sikt - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, med referansenummer 194231. Jeg har tatt i bruk forskningsetiske retningslinjer fra *Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora* (NESH, 2021). Informantene ble skriftlig informert om studiens overordnede formål, hovedtrekkene i designet, samt risiko og fordeler ved å delta i forskningsprosjektet. De ble opplyst om muligheten til å trekke sitt samtykke, og informert om hvordan personopplysninger brukes og oppbevares. Jeg har hele veien vært bevisst på å ivareta informantenes konfidensialitet, og forsikret informantene før intervjuene om at dersom de oppga informasjon som kunne identifisere person eller tjenestested, ville dette bli anonymisert i transkriberingen.

3.4. Utvalg og rekruttering av informanter

Rekruttering av informanter ble gjort gjennom flere metoder og kanaler. Jeg sendte skriftlig henvendelse om prosjektet til et bredt utvalg av barneverntjenester, som representerte små til store tjenester. Jeg fikk bistand fra fosterhjemstjenesten til rekruttering hos deres ansatte, og jeg la også ut informasjon om prosjektet på faggruppe på sosiale medier. Flere kandidater tok direkte kontakt for interesse, og det ble gjort et utvalg på totalt ti personer med relevant erfaring for prosjektet. Fem informanter var ansatt i kommunal barnevernstjeneste, og fem ansatte i fosterhjemstjenesten i Bufetat. Kriteriene for deltagelse i studien var bred erfaring fra fosterhjemsarbeid. To av informantene oppga å ha erfaring fra å være fosterhjem, men ble intervjuet i kraft av sin stilling i barnevernet. Deres erfaring som fosterhjem vil naturligvis være med å påvirke deres verdier og perspektiver i profesjonsrollen, men det er gjennom erfaring som profesjonsutøver at de er rekruttert. Informantene representerte begge kjønn, og tjenester med ulik størrelse og geografisk spredning i landet. Informantene var tilsatt i ulike roller i barnevernet, i stillinger som blant annet kontaktperson/saksbehandler, seniorrådgiver, teamleder og avdelingsleder.

3.5. Forberedelser og gjennomføring av intervju

Jeg utformet en semistrukturert intervjuguide med en tydelig struktur, som var utformet med bakgrunn i det teoretiske rammeverket. Dette for å sikre data som svarer på forskningsspørsmålet. Intervjuene ble gjennomført på teams, men unntak av ett intervju, som ble gjennomført på informantens tjenestested. En svakhet ved valg av digitale intervju er at

tekniske forstyrrelser kan oppstå, som forsinkelser i samtalen på grunn av nettf forbindelser, og uklar tale gjennom mikrofon. Jeg erfarte noen mindre tekniske forstyrrelser som hakking, men ikke i den grad at det skapte problemer for gjennomføring og transkribering. Det kan imidlertid ha påvirket hvordan samtalen fløyt. Jeg erfarte likevel digitale intervjuer som godt egnet, da det ble mulig å nå ut til langt flere tjenester spredt over et geografisk område. Intervjuene ble gjennomført i perioden oktober 2023 – mars 2024. Intervjuene varte i ett spenn fra 32 min til 1t 17 min, avhengig av informantenes fortellinger. Jeg åpnet intervjuene med å fortelle kort om studien og prosjektet, samt å spørre om erfaringsgrunnlag og bakgrunn. Videre betrygget jeg om at dette ikke var en kunnskapstest, men at jeg var opptatt av informantenes erfaringer og refleksjoner rundt egen praksis. Intervjuguiden ble brukt dynamisk med oppfølgingsspørsmål underveis, ettersom informantenes fortellinger også omhandlet spørsmål jeg ikke hadde rukket å stille. Intervjuene bar preg av at informantene resonnererte underveis, og bevegde seg frem og tilbake i sine refleksjoner. Det ble gjort opptak med diktafon, og alle intervjuene ble transkribert i etterkant.

3.6. Analysestrategi

Jeg har brukt en teoridreven analyse for å svare på forskningsspørsmålet. Dette innebar at det analytiske rammeverket som er presentert i artikkelen, gjorde det tydelig hva jeg skulle lete etter i datamaterialet. Alle intervjuene ble først transkribert. Deretter identifiserte jeg temaer i datamaterialet basert på det teoretiske forståelsesnivået, og kodet dataene i mer generelle kategorier. Jeg utforsket temaene nærmere, fant fellestrekk og variasjoner, og trakk ut sitater av spesiell relevans. Analysen innebar å bevege meg frem og tilbake i de ulike fasene, før jeg til slutt presenterte funnene.

3.7. Forskerrolle og studiens kvalitet

Et velkjent fenomen ved kvalitative studier er at forskeren i for stor grad identifiserer seg med de personene som inngår i forskningen, som kan skape manglende analytisk distanse til det som studeres (NEM, 2010). I forskerrollen har jeg derfor vært bevisst refleksjoner rundt egen rolle, forforståelse og erfaring fra feltet. Egen forforståelse er preget av både arbeidserfaring, utdanning, offentlig fosterhjemdiskurs og egen livserfaring som søsken i fosterhjem. Som veileder i barnevernstjenesten har jeg kjennskap til feltet som gir muligheter og begrensinger. Kunnskap om formelle rammer og lovverk ga meg bedre innsikt i utforming av intervjuguide,

og til gjennomføring av intervjuer med informanter som besatt ulike roller i tjenestene. Jeg kunne basert på egen kunnskap stille oppfølgingsspørsmål som ga fyldigere beskrivelser. Samtidig kan det ha vært en svakhet at egen forforståelse begrenset meg til å ikke utdype temaer som var utenfor min egen forståelsesramme.

Den holistiske feiltagelsen kan oppstå dersom jeg basert på min kjennskap til feltet, tolket uttalelser ut fra en feilaktig forforståelse (Dalen, 2011 s. 99). Jeg hadde i forkant av studiet betraktninger som omhandlet mangler på fosterhjemsfeltet, med behov for mer familiodynamisk tilnærming i fosterhjemsarbeid. Det kan ha innvirket på hvilke områder i informantenes fortellinger som jeg ble opptatt av. Det er en erkjennelse at det ikke er mulig å være nøytral uten egen forforståelse, samtidig er det avgjørende at jeg tolker informantenes fortellinger, uten å la egne erfaringer komme i veien for en kvalifisert fortolkning. Det er dermed en risiko for at eget perspektiv påvirket både utvelgelse og tolkning av dataene, og hvor begrenset kontekstuell forståelse kan påvirke studiens validitet (Johannessen et. al, 2020). I analysen var jeg derfor bevisst å spørre meg selv hvordan egne erfaringer om forskningstemaet farget min oppfatning av informantenes fortellinger. På den andre siden kan min kunnskap om feltet ha styrket studiens validitet gjennom en bedre kontekstuell forståelse av feltet som studeres.

Utvalget har også innvirkning på studiens validitet, og jeg tok derfor utgangspunkt i å nå bredt ut til informanter i ulike tjenester, og i ulike roller. Studien er basert på et lite utvalg, og funnen har ikke direkte overførbarhet. Likevel vurderer jeg at utvalget er stort nok til å fange opp variasjoner og ulike erfaringer, som fremskaffer innsikt på fosterhjemsfeltet. Målsetningen med designet er ikke at funnene skal generaliseres, og være representative for enhver tjeneste, da det er variasjoner i utfordringsbildet på tvers av kommuner og regioner. Studiens funn har likevel overføringsverdi ved å rette kunnskap og behov til utvikling av praksis på fosterhjemsfeltet nasjonalt.

Oppgavens teoretiske validitet er styrket gjennom at det analytiske redskapet som er anvendt, er tydeliggjort i artikkelen (Dalen, 2011, s. 99). Kappen vil også nærmere diskutere hvordan det teoretiske rammeverket er anvendt i artikkelen.

4. Presentasjon av funn

Studien peker på at praksisfeltet ikke er innrettet med en forventning om at fosterhjem må følges tett opp, og hvor tjenesten dermed ikke er forberedt, eller i stand til, å skulle jobbe tett og metodisk etter barnet har flyttet inn i fosterhjemmet. Funn i studien peker videre på at risikofaktorer aktivt kan forbigås i kartleggingsarbeid, noe som kan resultere i at nødvendige tiltak for å redusere sannsynlighet for krise, ikke blir satt inn på et tidlig tidspunkt. Studien belyser at barnevernfaglig praksis er innrettet for å *håndtere* kriser i fosterhjem, mer enn å *forbygge* at kriser oppstår. Dette innebærer at barnevernfaglig praksis lar ustabilitet inntreffe, og at veiledning og tiltak rettes som et svar på ustabilitet, fremfor at oppfølging har til sikte å forebygge og motvirke at kriser inntreffer. Barnets rett til å få sitt synspunkt vektlagt, fremgår i studien å ha en sentral plass i informantenes fortellinger, hvor barnets rett forstås gjennom en deltakende og kontinuerlig prosess, og ikke som avhuking av om barnet har blitt spurt. Funn peker samtidig på at tidspress og hyppige skifter av kontaktperson kan true barnets rett til å få sitt synspunkt vektlagt. Studiens funn viser til at barnets rett til familieliv i fosterhjemmet erfares som for lite vektlagt, gjennom for lite respekt for de bånd som etableres i fosterhjemmet, og hvor profesjonsutøver mener at barnevernet er for raske til å tenke tilbakeføring. Mangler ved oppfølging og veiledning av fosterhjem, resulterer i et differensiert tilbud. Funnene viser at praksis er innrettet ved at fosterforeldre ber om oppfølging ved behov, fremfor at barnevernet sikrer kvalifisert oppfølging fra start, som skal forbygge krise. Videre fremgår det av funnene at det erfares utfordrende i profesjonsutøvelsen å avveie i hvilken grad fosterfamilien skal respekteres som en privat familie, og i hvilken grad barnevernstjenestens skal vært tett på, for å sikre barnets behov. Til slutt peker studiens funn til holdninger i profesjonsutøvelse om at barn som ikke sikres stabilitet i offentlig omsorg, kan ha bedre omsorgsbetingelser i foreldrehjemmet, til tross for vedtak om omsorgsovertakelse.

5. Diskusjon

Artikkelen diskuterer funn i lys av det teoretiske rammeverket. Her vil diskusjonen ta for seg hvordan det teoretiske rammeverket er anvendt i artikkelen, og belyse teoretiske implikasjoner av resultatene.

Det analytiske rammeverket som er anvendt i artikkelen springer ut fra menneskerettslige forpliktelser og verdighetsteori. For å unngå kriser i et plasseringsforløp presenterer artiklene fire tilnærminger til praksis. Barnevernet skal igjennom å beskytte *barnets beste*, *barnets synspunkt*, *familieliv* og *rehabilitering*, arbeide for å hindre kriser i fosterhjem. Tilnærmingene er ikke uttømmende, men tar for seg sentrale krav fra menneskerettsteorien.

Artikkelen beskriver hvordan beskyttelse av barnet beste må være det grunnleggende hensyn, slik at hjelpen er innrettet etter barnets beste interesse (BK. 3.1). Fastsettelse av barnets beste skal kvalifisere beslutninger om hvordan barnets interesser best kan ivaretas i plasseringsforløpet (Toros, 2022, s. 19). Barnets synspunkt er en viktig del av fastsetting av barnets beste, og sikrer barnet innflytelse over eget liv (BK 12). Barn sitter med unik kunnskap om egen situasjon (Paulsen, 2022, s. 39), som er avgjørende for å kunne fastsette hva som er til det enkelte barnets beste interesse. Teorien krever videre at fosterhjemsomsorgen, gjennom et stabilt familieliv, skal sikre at barn opplever kvaliteter som vil fremme positiv utvikling. Familieliv er derfor en viktig forutsetning for barnets verdighet i fosterhjemsomsorgen. Familielivet skal videre sikre barnet et miljø som fremmer rehabilitering og sosial integrering (BK art. 39), slik at barnets verdighet fremmes fra de krenkelser barnet har vært utsatt for.

Artikkelen diskuterer studiens funn i lys av barnets krav på verdighet. Samspillet mellom rettigheten er avgjørende for å fremme barnets verdighet, og barnets rettigheter må derfor ses på samlet (Sandberg, 2018, s. 15-16). Enhver overtredelse av en rettighet, vil ikke nødvendigvis undergrave barnets verdighet (Sigurdson, 2020, s. 27), og artikkelen diskuterer studiens funn opp mot kravet om verdighet.

Studien bidrar med kunnskap som retter søkelys på behovet for et menneskerettsbasert barnevern, som betyr at barnets rettigheter skal være styrende for praksis, og ikke at barnets oppfølging springer ut av tjenestens rammevilkår. Likhetsprinsippet står sentralt, hvor dette ikke referer til likestilt behandling på alle måter, men at like rettigheter gjelder for alle (Sigurdson, 2020, s. 26). Barn i fosterhjem vil derfor trenge skreddersydd oppfølging tilpasset sine behov, og ikke oppfølging basert på generelle rammer som gir lik behandling for alle barn. Menneskerettslige forpliktelser krever dermed ulik behandling ovenfor hvert enkelt barn (Sigurdson, 2020, s. 26), hvor det profesjonelle skjønn skal sikre barnevernets forpliktelser overfor barnet. Studien bidrar dermed med kunnskap til profesjonsutøvelse, og retter behov for utvikling av profesjonell praksis i fosterhjemsomsorgen. Dette slik at barnevernet, gjennom

menneskerettslige forpliktelser, blir i stand til å hindre kriser og sikre barnet stabilitet i fosterhjem.

6. Konklusjon

Funn i denne studien bekrefter eksisterende kunnskap på feltet knyttet til for dårlig oppfølging av fosterhjem, og støtter behovet for å styrke barnets rettsikkerhet og kvalitet i barnevernet (NOU 2023:7). Studien peker på at praksisfeltet ikke er innrettet med en forventning om at fosterhjem må følges tett opp, og hvor tjenesten dermed ikke er forberedt på å skulle jobbe tett og metodisk etter barnet har flyttet inn i fosterhjemmet. Manglende oppfølging og veiledning resulterer i at profesjonsutøvelsen tillater ustabilitet å inntreffe, hvor praksisfeltet tar sikte på å *håndtere* ustabilitet og kriser, mer enn å *hindre* at kriser inntreffer. Studien diskuterer at mangler i hvordan praksisfeltet er innrettet for å hindre kriser, truer barnets verdighet. I lys av resultatene rettes det behov for utvikling av et menneskerettsbasert barnevern, hvor barnets rettigheter er styrende for profesjonsutøvelse.

Litteraturliste

Backe-Hansen, E. (1982). *Når fosterhjems plassering ender med utilsiktet flytting – hvorfor skjer de, og hvordan kunne de vært unngått?* NAVFs senter for klinisk psykologisk forskning, rapport 1/02.

Backe-Hansen, E. (2009). *Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem?* Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA. Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern.

https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Hvordan_motvirke_og_forebygge_utilsiktet_flytting_fra_fosterhjem.pdf

Backe-Hansen, E., & Christiansen, Ø. og Havik, T. (2013) *Utilsiktet flytting fra fosterhjem, en litteratursammenligning*. NOVA notat nr. 2/13. https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/bitstream/handle/20.500.12199/3419/6378_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. (20-11-1989). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8

Barnevernsloven. (2023). *Lov om barnevern*. (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>

Beck, U. (2013). *Risk, class, crisis, hazards and cosmopolitan solidarity/risk community- conceptual and methodological clarifications*. Fondation Maison des sciences de l'homme. https://shs.hal.science/file/index/docid/820297/filename/FMSH-WP-2013-31_Beck.pdf

Bufdir (u.å). *Barn i fosterhjem og beredskapshjem*. <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/barnevern/barn-i-fosterhjem#section-27>

Christiansen, Ø., Havik, T. & Andersen, N. (2010). Arranging stability for children in long-term out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 32, 913–921. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.03.002>

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Universitetsforlaget.

Dokument 16 (2011–2012). *Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven*. Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011. <https://www.stortinget.no/Global/pdf/Dokumentserien/2011-2012/dok16-201112.pdf>

Egelund, T. (2006). *Sammenbrudd i anbringelser*. En forskningsmessig belysning. Socialforskningsinstituttet. <https://www.vive.dk/media/pure/dx303qxb/269732>

Ekeløve-Slydal, G. (2014). *Menneskerettigheter - en innføring*. Humanist Forlag.

Ekhaugen, T., Høgestøl, A., Rasmussen, I. (2018). Kommunenes tilbud til sine fosterhjem- et kunnskapsgrunnlag for fosterhjemsutvalget (Rapport 2018/10). Vista Analyse AS. https://www.vista-analyse.no/site/assets/files/6582/va-rapport_2018-10_kommunenes_tilbud_til_sine_fosterhjem.pdf

Europarådet (1950). *Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen*. (1999-05-21-30) Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

Falch-Eriksen, A. (2018a). *Rights and Professional Practice: How to Understand Their Interconnection*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-94800-3_3

Falch-Eriksen, A. (2018b). Stabilitet i fosterhjem: internasjonal forskning om barnets behov for trygghet og forutsigbarhet. (Rapport nr. 4/18). Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5126/Nettutgave-NOVA-Rapport-4-2018-Desember-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Falch-Eriksen, A., & Skivenes, M. (2019). Right to Protection. In M. Langford, M. Skivenes, & K. H. Søvig (Eds.), *Children's Rights in Norway. An Implementation Paradox*. Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215031415-2019-04>

Falch-Eriksen, A., Aamodt, H. & Sætre, J. (2022). Verktøyet «Barnets Profil». Evaluering av ny praksis som kartlegger barn som trenger fosterhjem. NOVA Rapport 4/22. Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.25716.53124>

FNs barnekomité. (2011). *Generell kommentar nr. 13 (2011) Barnets rett til frihet fra alle former for vold*. FN Konvensjonen om barnets rettigheter.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/fn_barnekonvensjon/barnekonvensjonen_generell_kommentar_nr_13_norsk_oversettelse.pdf

FO (2023). *Yrkesetisk grunnlagsdokument 2023-2027*. Fellesorganisasjonen.

<https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

Fosterhjemsavtalen. (2010). *Fosterhjemsavtalen 2010*. Barne, likestillings og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/fosterhjemsavtalen2011.pdf>

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov*. (1814-05-17). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grunnloven>

Habermas, J. (2010). The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights. *Metaphilosophy*, 41 (4), 464-480. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9973.2010.01648.x>

Harkin, C., & Houston, S. (2016). Reviewing the literature on the breakdown of foster care placements for young people: complexity and the social work task. *Child Care in Practice*, 22(2), 98–112. <http://dx.doi.org/10.1080/13575279.2015.1102124>

Haugli, T. (2020). Constitutional Rights for Children in Norway. In T. Haugli, A, Nylund, R., Sigurdesen, R. & L.R.L. Bendiksen. *Childrens' Constitutional Rights in the Nordic Countries* (Vol. 5) 39-57. Leiden; Boston; Brill.

https://doi.org/10.1163/9789004382817_004

Helsedirektoratet. (2016). *Psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer (Mestring, samhörighet og håp) - nasjonal veileder*.

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/psykososiale-tiltak-ved-kriser-ulykker-og-katastrofer>

Jenssen, D. (2021). *Vitskapsteori i sosialt arbeid, tilnærmingar og normative spørsmål*. Det Norske Samlaget.

Johannessen, L. E. F., Rafoss T.W. & Rasmussen E.B. (2020). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. (3.utg.). Universitetsforlaget.

Johansen mot Norge. (1996). Johansen v. Norway, no. 17383/90. Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg 07/08/1996.

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58059%22%5D%7D>

Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2017). *Kvalitativ analyse, syv traditioner*. Hans Reitzels Forlag.

Konijn C., Admiraal, S., Baart, J., Rooij, F., Stams G.-J., Colonesi, C., Lindauer, R. & Assink, M. (2019). Foster care placement instability: A meta-analytic review. *Children and Youth Services Review* 96, 483-499. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.12.002>

Konijn, C., Colonesi, C., Kroneman, L., Lindauer R. J. L. & Stams G-J. J. M. (2020). Prevention of Instability in Foster Care: A Case File Review Study. *Child & Youth Care Forum*. 50, 439-509. <https://doi.org/10.1007/s10566-020-09584-z>

Kaasbøll, J., Lassemo, E., Paulsen, V., Melby, L. & Osborg, S. O. (2019). Foster parents' needs, perceptions and satisfaction with foster parent training: A systematic literature review. *Children and youth services review*, 101, 33-41. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.03.041>

Larsen, M., Havnen, K., Christiansen, Ø. & Lehmann S. (2021). Listening to Advice from Young People in Foster Care—From Participation to Belonging. *The British Journal of Social Work*. Volume 51(6), 1983–2000. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab138>.

Meld. St. 17 (2015-2016). *Trygghet og omsorg — Fosterhjem til barns beste*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20152016/id2478130/>

NEM. (2010). *Veiledning for forskningsetisk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag*. Den nasjonale forskningsetiske komité for

medisin og helsefag <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/med-helse/vurdering-av-kvalitative-forskningsprosjekt-innen-medisin-og-helsefag/>

NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora.pdf>

NIM. (2023). *De norske barnevernssakene – ofte stilte spørsmål*. Norges institusjon for menneskerettigheter. <https://www.nhri.no/2023/de-norske-barnevernssakene-ofte-stilte-sporsmal/#-hvordan-m%C3%A5-myndighetene-repa>

NIM. (u.å). Den europeiske menneskerettsdomstolen. Norges institusjon for menneskerettigheter. <https://www.nhri.no/emd/>

NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/>

NOU 2018:18. (2018). *Trygge rammer for fosterhjem*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2018-18/id2622734/>

NOU 2023:7 (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid — Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-7/id2966836/>

Oosterman, M., Schuengel, C., Slot, N.W., Bullens, R.A.R., & Doreleijers, T.A.H. (2007) Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 29, 53-76. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2006.07.003>

Paulsen, V. (2022). *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Gyldendal.

Prop 106 L (2012–2013). *Endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>

Prop. 73 L (2016–2017). *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-73-l-20162017/id2546056/>

Rock, S., Michelson, D., Thomson, S., & Day, C. (2015). Understanding Foster Placement Instability for Looked After Children: A Systematic Review and Narrative Synthesis of Quantitative and Qualitative Evidence. *British Journal of Social Work*, 45(1) 177-203. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct084>

Sandberg, K. (2018). Children's Right to Protection under the CRC. In A. Falch-Eriksen & E. Backe-Hansen (Eds.), *Human Rights in Child Protection. Implications for Professional Practice and Policy*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-94800-3>

Sigurdsen, R. (2020). Children's Right to Respect for Their Human Dignity. I T. Haugli, A, Nylund, R., Sigurdesen, R. & Bendiksen L.R.L. *Childrens's Constitutional Rights in the Nordic Countries* (Vol. 5). Leiden; Boston; Brill. https://doi.org/10.1163/9789004382817_003

Stang, E. G. & Sveaass, N. (2016) *Hva skal vi med menneskerettighetene? Betydning av menneskerettigheter i helse- og sosialfaglig arbeid*. Gyldendal Akademisk.

Statistisk sentralbyrå, 13353: *Flyttingar blant barn som har bodd i fosterheim i løpet av året, etter fosterheimstype, aldersgrupper, talet på år sidan første plasseringstiltak og observasjonsperiodar 2019 – 2021*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13353/>

Sørensen, C.B. (2020). Langvarige fosterhjems plasseringer og forholdsmessighetskravet i EMK art. 8. *Lov og Rett*. vol. 59(2) 103–122. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2020-02-04>

Toros, K. (2022). Rights-Based Professional Practice. I A. Falch-Eriksen & K, Toros. *Professional Practice in Child Protection and the Child's Right to Participate*. (s.17- 30). Tallinn University. <https://doi.org/10.4324/9781003150688>

Triseliotis, J. (2002). Long-term foster care or adoption? The evidence examined. *Child and Family Social Work*, 7, 23–33. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.2002.00224.x>

Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., Carlier, E., & Fransen, H. (2017). Breakdown of foster care placements in Flanders: incidence and associated factors. *European child & adolescent psychiatry*, 27(2), 209–220. <https://doi.org/10.1007/s00787-017-11034-7>

Vinnerljung, B., Sallnäs, M., & Berlin, M. (2017). Placement breakdowns in long term foster care—a regional Swedish study. *Child & Family Social Work*, 22(1), 15–25. <http://dx.doi.org/10.1111/cfs.12189>

Westermarck, P. Kyhle, Hansson, K. & Vinnerljung, B. (2008). Does Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) reduce placement breakdown in foster care? *International Journal of Child and Family Welfare*, 11, 2-18. <https://www.researchgate.net/publication/242262481>

Kriser i fosterhjem og barnets rett

Hvordan jobber profesjonsutøvere i barnevernet for å sikre stabilitet, og hindre brudd i fosterhjem?

Sammendrag

Artikkelen omhandler hvordan profesjonsutøvere i barnevernet jobber for å sikre stabilitet, og hindre kriser fosterhjem. Kriser forstås her som brudd i plasseringsforløp, og truer barnets krav på stabilitet under offentlig omsorg, noe barnevernet må innrette sin praksis for å hindre. Artikkelen bygger på kvalitative intervjuer med ti profesjonsutøvere i barnevernet med erfaring fra fosterhjemsomsorgen. Det teoretiske rammeverket redegjør for at barnevernet skal fremme barnets verdighet gjennom menneskerettslige forpliktelser. Funn viser at profesjonell praksis er utilstrekkelig innrettet for å hindre kriser i fosterhjem, noe som diskuteres gjennom barns krav på verdighet. Artikkelen sammenfatter behov for et menneskerettsbasert barnevern, hvor profesjonelt skjønn må ivareta barnets rett slik det fremgår av menneskerettighetene.

Nøkkelord: Barnevern, fosterhjem, krise, brudd, stabilitet, menneskerettigheter

Abstract

This article discusses the practice of child protection workers, to prevent breakdowns, and secure stability in foster care. Crisis are understood as placement breakdowns, and risks the child's claim to stability under public care, which the child protection workers must adjust its practice to prevent. The article is based on qualitative interviews with ten child protection workers with experience from foster care. The theoretical framework explains that child protection personnel must promote the child's human dignity through human rights obligations. Findings show that professional practice is insufficiently designed to prevent crises in foster care, which is discussed through the child's claim to human dignity. The article summarizes the need for human rights-based child protection, where professional discretion secures the child's rights as stated in human rights.

Key words: Child protection, foster care, crisis, breakdown, stability, human rights

Introduksjon

Fosterhjemsomsorgen bygger på forståelsen om familien som den grunnleggende enheten i samfunnet, og det naturlige miljøet for vekst og trivsel for barn. Dette fremgår blant annet fra barnekonvensjonens innledning (BK, 1989). Når barnevernstjenesten overtar omsorgen for et barn, er fosterhjem det foretrukne alternativ for å utføre barnets omsorgsbehov på vegne av offentlig myndighet (NOU 2018:18, s.52). Dette i kraft av at fosterhjemsomsorgen skal sikre barnet et oppvekstmiljø som er mest mulig lik andre familier, og skal som utgangspunktet være en midlertidig oppvekstarena. Fosterhjemmets midlertidighet følger av menneskerettslige forpliktelser, og er begrunnet i barns og foreldres rett til respekt for familieliv (EMK art. 8).

Stabilitet anses som en forutsetning for barns trygghet, og for at barn skal få en positiv utvikling i fosterhjemmet (Falch-Eriksen, 2018b, s.15-19). Barnevernet må derfor innrette sin praksis for å hindre kriser gjennom hele plasseringsforløpet, ettersom kriser innebærer inntog av ustabilitet, noe som utfordrer barnets behov for trygghet og forutsigbarhet. Ved utilsiktede flyttinger, også kalt «brudd» i fosterhjem, flytter barnet tidligere enn planlagt og på grunn av vansker som har oppstått (Backe-Hansen et al., 2013a, s.14). Brudd kan forstås som den absolutte krise for et barn i fosterhjem, ettersom barnet ikke får oppfylt de kvaliteter og behov som barnet har rett på. Fra et menneskerettighetsperspektiv kan dette ses i lys av å være en krenkelse av barnets beste interesse, og som innebærer et brudd på barnets rett til å la barnets beste være et grunnleggende hensyn i administrative prosesser.

Krise forstås i denne artikkelen som brudd i plasseringstiltak, hvor brudd innebærer krenkelse av barnets rett. For at barnet skal sikres stabilitet i fosterhjem, må barnevernets praksis være innrettet for å hindre krise gjennom hele plasseringsforløpet. Artikkelen vil med dette utgangspunkt besvare følgende overordnede forskningsspørsmål: *Hvordan ivaretar barnevernet menneskerettslige forpliktelser i arbeidet for å sikre stabilitet, og hindre kriser i fosterhjem?*

For å svare på dette spørsmålet vil det trekkes på menneskerettighetsteori, som fosterhjemsomsorgen er forpliktet til å overvære (NIM, u.å.). At barnevernets praksis gjennom vern av menneskerettighetene skal beskytte barnets verdighet vil være gjenstand for artikkelens argumentasjon. For å angripe hvordan barnevernet skal innrette sin praksis for å hindre kriser i fosterhjem, anvender artikkelen fire analytiske tilnærminger som springer ut fra menneskerettslige forpliktelser. Først vil studiens bakgrunn presenteres, deretter teoretisk- og

analytisk rammeverk. Metode gjøres kort rede for, før jeg i siste del presenterer og diskuterer funn i lys av det teoretiske rammeverket.

Bakgrunn

Ved omsorgsovertakelse er fosterhjem det mest brukte omsorgstiltaket i Norge. Ni av ti barn som bor i tiltak utenfor hjemmet, bor i fosterhjem (NOU 2023:7, s.284). Fosterhjem er derfor et tiltak det er spesielt viktig at samfunnet lykkes med. Flyttinger i plasseringsforløp er et utstrakt problem, da over halvparten av alle barn som bor i fosterhjem opplever å flytte minst én gang etter første plasseringstiltak (Ssb, 2021).² Statistikken viser at for barn i alle aldersgrupper skjer flest antall flyttinger det første året barnet bor i fosterhjem, før situasjonen stabiliserer seg over tid (Bufdir, u.å.). Minst stabil er plasseringer for barn i aldersgruppen 0-5 år som bor i fosterhjem utenom familie og nettverk, hvor hele 76 prosent av barna opplever å flytte minst én gang (Ssb, 2021). Til tross for at familie- og nettverksplasseringer er mer stabile (Egelund, 2006, s.43), opplever så mange som 45 prosent av barna i tilsvarende aldersgruppe å flytte minst én gang gjennom plasseringsforløpet (Ssb, 2021).

I denne artikkelen skal jeg fokusere på kriser i fosterhjem, hvor kriser forstås som brudd i plasseringstiltak, også omtalt som sprekk eller utilsiktet flytting. Kriser kan oppstå ved at fosterforeldre ikke er i stand til å ivareta barnets behov, og som følge av at oppfølging ikke er innrettet etter det fosterhjemmet trenger. Ikke alle flyttinger vil være negative for barnet, der for eksempel barnet anses å være feilplassert i første omgang (Egelund, 2006, s.11). Denne artikkelen avgrenses til å omhandle flyttinger mellom fosterhjemstiltak som er uønskede og skaper belastning for et barn.

Plasseringstiltak i fosterhjem er basert på en oppdragsavtale med tre måneders gjensidig oppsigelsestid for fosterforeldre og barnevernstjenesten (fosterhjemsavtalen, 2010, s.13). Fosterhjemsomsorgen er dermed bygget på et system hvor barnets omsorgsbetingelser i fosterhjemmet kan gå i oppløsning i løpet av svært kort tid, og innebærer risiko for krise som skiller seg vesentlig fra oppvekstsbetingelsene til andre barn. Kriser er i konflikt med barnets behov for stabilitet, og fosterhjemsomsorgen innebærer krav til at barnevernet gjennom hele

² Inkluderer alle flyttinger mellom barnevernstiltak, men utelater flyttinger fra beredskapshjem og tilbakeføringer til sine foreldre, med mindre flyttinger hjem resulterer i at barnet senere plasseres på nytt.

plasseringsforløpet innretter sin praksis for å hindre at kriser oppstår. Dette for at offentlig omsorg skal være i stand til å imøtekomme barnets behov for stabilitet.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir, 2021) oppgir at de fleste brudd i fosterhjem skjer fordi fosterforeldre sier opp oppdraget, og ikke fordi barnet selv ønsker å flytte. Flyttinger kan medføre alvorlige konsekvenser for barnet. I tillegg til at barnet ikke får ivare tatt sitt behov for stabilitet, trygghet og forutsigbarhet, kan krisen påføre barnet ytterligere belastninger enn hva barnet hadde forut for plasseringen. Det kan føre til økt tilknytningsproblematikk og at negativt atferdsmønstre forsterkes, som gjør det enda vanskeligere å sikre stabilitet i ny omsorgsbasis, og øker sjansen for nye brudd (Harkin & Houston, 2016; Kjelsaas et.al., 2020, s.91).

Stabilitet i fosterhjem anses som en forutsetning for barns utvikling. Stabilitet sikter ikke kun til fravær av krise, men også til at plasseringen har kvaliteter som vedvarer over tid, og som er gode for barnet (Falch-Eriksen, 2018b, s.16). Stabilitet er dermed en uttalt målsetning i diskusjonen om utvikling på fosterhjemsfeltet, og i særlig grad på høyt styringsnivå i barnevernet, som i NOUer, stortingsmeldinger og i forarbeider (NOU 2018:18; NOU 2023:7; Meld. St. 17 (2015-2016); Prop. 133 L (2020–2021)). Imidlertid vil anbefalinger og krav om stabilitet være av mindre verdi uten å rette oppmerksomhet til om barnevernet er i stand til å imøtekomme barnets rettigheter slik de fremgår av Grunnloven (1814) og barnekonvensjonen (1989). Alle offentlige myndigheter forplikter seg til å følge menneskerettighetene, og rettighetene er derfor et vern som barnevernet ikke har myndighet til å fravike (NIM, u.å.). Menneskerettighetene kan dermed betraktes som barnevernets juridiske ramme for utvikling av policy og retningslinjer, og for utøvelse av faglig skjønn, som skal sikre at barnets rett til beskyttelse blir innfridd (Falch Eriksen, 2018a; Falch-Eriksen & Skivenes, 2019; Sandberg, 2018).

Menneskerettigheter som teoretisk tilnærming

Jeg vil i det teoretiske rammeverket anvende menneskerettighetene som grunnlag for hvordan barnevernfaglig praksis skal sikre barnets verdighet, også referert til som integritet. Utgangspunktet for menneskerettighetene er Verdenserklæringen for menneskerettigheter vedtatt av FN i 1948. Universalerklæringen artikkel 1 anerkjenner at *«Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og*

samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.» Dette begrunner ideen om universelle og ukrenkelige rettigheter, hvor myndighetene skal sikre like rettigheter for alle mennesker, også barn (Sigurdsen, 2020). Menneskerettigheter og verdighetsbegrepet henger nøye sammen, da menneskerettigheter er utviklet som svar på krenkelser av verdighet, og presenterer normative krav staten må justere seg mot for å sikre verdighet (Habermas, 2010 s.464). Menneskerettigheter er ikke bare abstrakte prinsipper, men er forankret i enkeltmenneskets verdighet, og verdighet er den moralske kilden som gir alle menneskerettighetene sin mening (Habermas, 2010). Verdighet kan forstås gjennom et skille mellom indre og sosial verdighet. Iboende verdighet, referer til menneskets indre verdi som er uforanderlig og universell, og som er medfødt. Sosial verdighet oppstår og forstås igjennom relasjoner, samfunnsforhold, og hvordan profesjonell praksis dermed kan forsterke eller redusere menneskets opplevelse av verdighet (Kirchhoffer, 2013).

Å bruke verdighet som ideal innebærer å se hvert menneske som likeverdige, og ettersom alle menneskerettighetene er utledet fra kjernebetingelsen om verdighet, har de felles mål, nemlig å realisere verdighetsidealet (Falch-Eriksen & Toros, 2022 s.7). Menneskerettighetene må derfor kobles sammen som udelelige, og kan ikke ses isolert fra hverandre, ettersom samspillet mellom de ulike rettighetene er viktig for å fremme verdighet (Sandberg, 2018, s.15-16). Staten skal ikke bare unngå å bryte menneskerettigheter, men skal fremme verdighet, gjennom at rettighetene blir oppfylt. Barnevernet må derfor beskytte alle barnets rettigheter, og kan ikke velge bort noen i sin profesjonsutøvelse. Barnets verdighet i fosterhjems plasseringer krever særskilt beskyttelse, og avhenger av familieliv, noe artikkelen videre vil gjøre rede for.

Barnets behov for særlig beskyttelse

Barn er i en særstilling i menneskerettslovgivning, gjennom at barn er likeverdige rettighetsbærere, men de kan i motsetning til voksne ikke nyte sin frihet fullt ut, og selv velge hvordan de vil leve. Dette som følge av at barn ikke har ferdig utviklet kognitive eller emosjonelle ferdigheter, og kan ikke kreves like stort ansvar som voksne til å fatte beslutninger som skal sikre barnets beste (Sigurdsen, 2020, s.19). Barn er derfor i avhengighet til at voksne fatter beslutninger som beskytter barnets beste interesse, og fremmer verdighet (Sigurdsen, 2020, s. 19). Fra et barneperspektiv er det viktig å identifisere behov som sannsynligvis kan bli krenket på grunn av barnets avhengighet til voksne (Sigurdsen, 2020, s.27). Barnekonvensjonen gir barn krav på spesiell beskyttelse, slik at barn blir møtt som likeverdige rettighetsbærere.

Barn som har vært utsatt for omsorgssvikt har fått sin verdighet krenket, gjennom at barnets opprinnelige familiemiljø ikke har beskyttet barnets beste godt nok, og barnet er tatt ut av sitt familiemiljø. Når barnevernstjenesten griper inn i familielivet, hviler det en forpliktelse til at barnevernet fatter beslutninger som er i det enkelte barns beste interesse, og dermed fremmer barnets verdighet.

Rett til respekt for familieliv og barnets rett til et familiemiljø

Rett til respekt for familieliv er nedfelt i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art. 8 og Grunnloven §102. Bestemmelsen skal sikre barn og voksne et uforstyrret familieliv, uten innblanding fra offentlig myndighet. Rettigheten tilsidesettes likevel når foreldre ikke forvalter sitt ansvar godt nok, og barnevernstjenesten må gripe inn for å beskytte barnets helse og utvikling (Lov om barnevern). Barnevernets rolle er dermed å balansere foreldrenes rett til respekt for familieliv (EMK art. 8) opp mot kvaliteten på omsorgen. Når barnet ikke kan bo med sine foreldre, har barnet krav på noe tilnærmet som skal verne om barnets verdighet på tilsvarende måte som for de fleste andre barn i Norge (Falch-Eriksen, 2018b, s.21). Fosterhjemmet er dermed en proxy for familieliv, og vil for barnet ikke være det samme som familieliv. Dette må forstås i lys av at fosterhjem i utgangspunktet er et midlertidig barnevernstiltak, som hyppig kan prøves av foreldre, og hvor foreldreansvaret fortsatt er hos foreldrene. Familielivet i fosterhjemmet kan også opphøre innen kort tid, i henhold til fosterhjemsavtalens oppsigelsestid (fosterhjemsavtalen, 2010, s.13). Barnets stabilitet under oppvekst kan dermed reelt kun sikres gjennom tilbakeføring eller gjennom adopsjon (Falch-Eriksen, 2018b, s.20).

Stabilitet i forbindelse med fosterhjems plasseringer handler om å hindre kriser, og at barnet opplever trygghet og trivsel, og de positive kvaliteter som et familiemiljø gir. Barn i fosterhjem er i behov for de samme kvaliteter som et familieliv vanligvis gir, som følelsesmessig tilknytning, å dele familieerfaringer, ha trygge og varige relasjoner og å få praktisk og følelsesmessig støtte (Children's Commissioner, 2022). Barnets rett til familieliv i fosterhjemmet må dermed forstås gjennom at barnet sikres kvaliteter et trygt og stabilt familiemiljø gir, slik at barnets utviklingsbane kan komme på rett spor, og plasseringen vil derigjennom oppnå sitt formål.

Analytisk rammeverk

For å forstå hvordan barnevernet skal innrette sin praksis for å hindre kriser i fosterhjem, anvender artikkelen fire tilnærminger som springer ut fra menneskerettslige forpliktelser. Tilnærmingene presenterer hvordan barnevernet i sitt arbeid kan jobbe for å hindre kriser i fosterhjem, og fremme barnets verdighet. Tilnærmingene er ikke uttømmende, men presenterer sentrale deler av barnevernets arbeid for å hindre kriser i fosterhjem.

Barnets beste interesse

Barnekonvensjonen artikkel 3.1 krever at ved alle handlinger som berør barn, så skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Fastsettelse av barnets beste skal kvalifisere beslutninger om hvordan barnets interesser best kan ivaretas i plasseringsforløpet (Toros, 2022, s.19). Vurderingen må baseres på det unike barn sin egeninteresse, og skal fremme barnets verdighet, gjennom å ta i betraktning barnets personlige kontekst, situasjon og behov (FNs barnekomité, 2013, s.9). For å kvalifisere en beslutning om hva som er det unike barn sin egeninteresse, krever det at barnevernet blir kjent med barnets behov, og balansere relevante elementer som har betydning i vurderingen (FNs barnekomité, 2013, s.11-16). Valg av egnet fosterhjem skal sikre barnet en familie som best kan imøtekomme barnets behov, og derigjennom sikre stabilitet. Ingen fosterfamilier vil imidlertid kunne hevdes å være en «perfekt match», ettersom barnets behov vil kunne endre seg over tid, samtidig som fosterhjemmets forutsetninger til å møte behovene kan variere av kontekstuelle forhold. Å beskytte barnets beste krever i tillegg til å velge et egnet fosterhjem, at barnevernet gjennom hele plasseringsforløpet avdekker risikofaktorer for ustabilitet, og setter inn tilpasset oppfølging som har til hensikt å redusere sannsynlighet for krise. Barneverntjenestens oppfølging må dermed være innrettet før det ustabile inntreffer. Dersom tiltak først settes inn når vansker oppstår, tillater barnevernet ustabilitet å inntreffe, noe som vil true barnets rett til at barnets beste er et grunnleggende hensyn, noe som kan resultere i krise.

Barnets rett til å få sitt synspunkt vektlagt

For å kvalifisere beslutninger og oppfølging i fosterhjemsomsorgen som gjør krav på barnets beste, så må barnet få uttrykke sine synspunkt (Toros, 2022, s.18). Barnekonvensjonen artikkel 12 og Grunnloven §104 sikrer barn rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, hvor barnets synspunkt skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet.

Bestemmelsen skal sikre at barn ikke blir behandlet som passive aktører for voksnes handlinger og beslutninger, og henspiller på barnets verdighet, da bestemmelsen gir barn rett til innflytelse over eget liv (Sigurdson, 2020, s.27-33). For at barnets deltakelse skal være meningsfylt må bestemmelsen forstås som en prosess, og ikke som enkeltstående tilfeller av å høre på barnet (FNs barnekomité, 2009, s.29-30). Dette krever tid og ressurser. Barnets deltakelse innebærer at barnevernet etablerer en trygg relasjon til barnet, og informerer barnet gjennom hele prosessen, slik at barnet skal ha forutsetninger til å kunne uttrykke seg fritt. Barnevernet må gjøre en balansert avveining av i hvilken grad barnets synspunkt skal vektlegges når beslutninger tas. Det er ikke nødvendigvis slik at barnets synspunkt samsvarer med hva som er barnets beste interesse, ettersom barn ikke har utviklet en full sammenhengende rasjonell oppfatning av hvordan de skal leve livene sine (Falch-Eriksen & Toros, 2022, s.11). Barnets synspunkt fører likevel til bedre beslutninger og mer treffsikker oppfølging i arbeidet for å hindre krise, gjennom at barn sitter med unik kunnskap om egen situasjon (Paulsen, 2022, s.39). Dersom barnet ikke ivaretas som deltaker i forhold som omhandler barnets liv, vil ikke praksis kunne hevdes å beskytte barnets verdighet i arbeidet for å hindre krise i fosterhjem.

Familieliv i fosterhjemmet

Fosterhjemsomsorgen skal sikre barnet et familieliv som fremmer barnets verdighet. En forutsetning i familieliv er nære og trygge relasjoner som fremmer barns utvikling. Trygg tilknytning utvikles ikke som en selvfølge i fosterhjemmet, men kan kreve behandlingsmessig arbeid (Anke, 2007). Barnevernet må derfor sikre fosterfamilien veiledning når relasjoner skal etableres. Veiledningen må ta sikte på at fosterforeldrene gjøres i stand til å forstå og oversette barnets væremåte, og får hjelp til å opprettholde omsorgsgivende og trøstende atferd, selv når det ser ut til at barnet ikke ønsker og trenger omsorg (Anke, 2007). Gjennom oppfølging og veiledning, skal fosterforeldre skape et miljø hvor barnet kan få sjansen til å utvikle trygg tilknytning, til tross for at barnet har negative tilknytningserfaringer (Jacobsen, 2009). Dette er en prosess som kan ta lang tid, og studier peker på at den første tiden i fosterhjemmet har stor betydning for utvikling av trygg tilknytning (Stovall & Dozier, 2000; Stovall-McClough & Dozier, 2004). De fleste brudd skjer også innenfor en tidlig fase av plasseringen (Egelund, 2006, s.51-52). For å hindre kriser i fosterhjem må oppfølging og veiledning settes inn fra start når relasjoner skal etableres.

Rehabilitering

Barn som har vært utsatt for omsorgssvikt har fått sin verdighet krenket, og har etter barnekonvensjonen artikkel 39 rett på at staten sikrer *alle egnede tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering. Rehabilitering skal finne sted i et miljø som fremmer barnets helse, selvspekt og verdighet* (BK art. 39). Rehabilitering innebærer at barnevernet sørger for at barnets utviklingsbane blir satt på sporet til bedring (Falch-Eriksen & Toros, 2020, s.11). Barnet må få ivaretatt sitt unike omsorgsbehov for ha forutsetning for å utvikle seg så normalt som mulig frem til voksenlivet. Barn under offentlig omsorg har høyere forekomst av psykiske og emosjonelle vansker, og opplever i langt større grad vansker på viktige livsområder enn den øvrige befolkningen (Backe-Hansen et.al., 2013b, s.68). Fosterhjemoppdraget vil i tråd med barnets behov innebærer en større oppgave enn å tilby barnet ordinære oppvekstvilkår. Barnets rett til rehabilitering krever at barnevernet gjennom en kvalifisert vurdering av barnets beste, setter inn opplæring og veiledning som skal sikre at fosterforeldrene er i stand til å imøtekomme barnets behov. Dette vil fremme rehabilitering av et barn. Krise i fosterhjem vil være en krenkelse av barnets rett til rehabilitering, og være i konflikt med barnets krav på verdighet.

Metodisk tilnærming

Masteroppgaven er en del av prosjektet «Stabilitet for barn i fosterhjem» under Bufetat i region Øst. Ansvarlig for prosjektet er institutt for sosialfag ved OsloMet - Storbyuniversitetet, i samarbeid med Bufetat. Det overordnede målet med prosjektet er å utvikle ny kunnskap som kan bidra til utvikling av profesjonell fosterhjemspraksis, og bedre håndheve barns rettigheter i fosterhjemsomsorgen.

Utvalg, gjennomføring og etikk

Grunnlaget for artikkelen er en kvalitativ studie med eksplorativt design. Det er gjennomført individuelle semistrukturerte intervjuer med ti ansatte i barnevernet, likt fordelt på ansatte i kommunal barnevernstjeneste og statlig fosterhjemstjeneste. I tillegg er studien basert på offentlige dokumentdata, slik som policy dokumenter, lovforarbeider og faglige retningslinjer. Informanter ble rekruttert gjennom bistand fra fosterhjemstjenesten, gjennom direkte skriftlig henvendelser til barnevernstjenester, samt gjennom rekruttering i sosiale medier. Informantene fikk ved interesse for prosjektet, tilsendt et informasjonsskriv med beskrivelse av hva

deltagelsen innebar. Alle deltakere har gitt informert samtykke. De ble skriftlig informert om personvern, konfidensiell behandling av datamaterialet og deres rettigheter til å trekke seg når som helst, og uten å oppgi grunn. Intervjudataene er anonymisert, og det er brukt fiktive navn i presentasjon av funn. Ett intervju ble gjennomført fysisk, de resterende på teams. Bakgrunnen for valg av intervjuer over teams var spesielt knyttet til geografisk avstand, og ønske om å nå bredt ut til ulike tjenester i landet. Det ble gjort lydopptak under intervjuene, og transkripsjon av alle intervjuene i etterkant. Studien er meldt og godkjent av Sikt- Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, med referansenummer 194231.

Styrker og svakheter

Kvalitative intervjuer har vært et godt metodisk verktøy for å utforske ulike erfaringer i tjenestene. En begrensning ved studiens omfang er at studiene ikke belyser praksiser i lys av økonomiske og materielle rammer tjenesten har til rådighet. Studien har derfor ikke tatt for seg rammer og muligheter ut ifra ressurser, men analysert praksis ut fra et menneskerettighetsperspektiv. Menneskerettslige forpliktelser er noe praksisfeltet ikke har mulighet til å fravike, og studien er dermed av utstrakt relevans. Studien har ikke til hensikt å overføre funnene til enhver tjeneste, men retter fokus på behovet for et menneskerettsbasert barnevern, og belyser dermed perspektiver som kan bidra til utvikling av praksis i fosterhjemsarbeid nasjonalt.

Presentasjon av funn

En teoridreven analyse er anvendt for å komme frem til funnene. Det analytiske rammeverket som artikkelen har presentert, har vært redskapet for koding av datamaterialet.

Barnets beste interesse

Flere informanter formidler at kartlegginger er viktig for å oppnå stabile plasseringer. «Eli» trekker frem viktigheten av å gå i dybden i kartleggingsarbeidet slik at fosterhjemmet er så forberedt som de kan bli på barnets utfordringer før innflytting. «Anne» peker på betydningen av å kartlegge om fosterhjemmet kan håndtere de utfordringer barnet har. Videre erfarer «Eva» at fosterforeldrene får for lite informasjon om barnet i forkant av plassering, og at barnevernstjenesten nødvendigvis ikke har nok kunnskap om barnet. «Lars» mener det viktig å skape et realistisk bilde av fosterhjemsoppdraget, og uttrykker følgende:

«Fosterbarn er forskjellige fra vanlige barn, selv om alle rekrutteringskampanjer til fosterhjem egentlig sier det motsatte. Altså har du plass til en til og trenger du noen å lage matpakker til. Eller vil du mase på noen for å ta på seg skjerf og lue og sånt. Det er ikke det det handler om».

«Lars» beskriver at det er barnevernets oppgave å forklare hvordan fosterbarn er annerledes, og trenger noe annet. Flere informanter erfarer at fosterforeldre ofte kommer med et urealistisk forventingsbilde, og at de basert på erfaring med egne barn tror de vil kunne utføre fosterhjemsoppdraget på en god nok måte. «Lars» formilder at fosterforeldre kan tenke at det vil være nok å investere tid og gode opplevelser, og at utviklingen og tilknytning vil skje naturlig. Han mener det er annerledes med fosterbarn. Forventingsgapet blir av «Siri» referert til slik: *«Hvis en fosterfamilie forventer seg at de skal få takknemlige små barn, som er veldig glade for at de får komme ut og bli redda av de her fosterforeldrene, og så møter de et barn som er fullstendig opprørt og fullstendig avvisende».* Hun refererer til at dette er forventinger barnevernet vet at eksisterer. «Anne» formidler behov for å jobbe mer med forventingsbildet som fosterforeldrene har, men opplever at tjenesten er under tidspress, og hvor dette arbeidet må gjøres imellom alt annet.

Samtidig som informantene fremhever det viktig å skape et realistisk bilde, trekker flere informanter frem balansen mellom å være ærlig nok, uten å skremme bort fosterforelder ved å «svartmale» fosterhjemsoppdraget. «Siri» formidler at hun avveier hvor realistisk hun skal informere fosterforeldrene om hva som ligger i oppdraget. Hun forteller at hun må gjøre fosterhjemsoppdraget attraktivt nok til at noen skal gå inn og finne ut mer om hva det handler om. «Siri» rapporterer videre at mangel i tilgang på fosterhjem kan påvirke kartleggingen ved at profesjonsutøvere tillater seg å definere om på matchingskriteriene for å få barnet til å passe inn i fosterhjemmet, eller at en velger å overse risikofaktorer:

«Noen ganger så kan vi ha veldig lyst til å få plassert det her barnet, så en velger å overse det som er klare røde flagg i sånne plasseringer. Og tenker at det vil gå seg til».

Hun stiller et retorisk spørsmål om i hvilken grad tjenesten hennes omdefinerer matching-kriteriene for *«å få solgt inn dette hjemme til barneverntjenesten, for å få unnagjort oppdraget».*

Barnets rett til å få sitt synspunkt vektlagt

Barnets medvirkning formidles av informantene å være viktig for å oppnå stabile plasseringer. Fortellinger om medvirkning viser spesielt til å spørre etter barnets ønsker i valg og beslutninger som skal tas. «Anne» forteller at hun er opptatt av hva barnet mener, knyttet til blant annet samvær og valg av fosterhjem. Hun forteller barna får komme med forslag og ønsker, men at det er utfordrende at det er så få fosterhjem å velge i. «Mia» snakker om den kontinuerlige medvirkning, og at det er viktig at medvirkning ikke praktiseres som en avhuking av om barnet har blitt spurt, men en kontinuerlig prosess og en reell opplevelse for barnet. Det er viktig å være transparent i vurderingene ovenfor barnet, slik at barnet kan forstå vektleggingen av barnets ønsker og synspunkt, mener «Eva». Hun mener at barnet må forstå prosessene, og hvordan ulike hensyn balanseres.

Samtidig som flere informanter formidler høyt fokus på barnets synspunkt, beskriver flere at det i praksis kan være krevende. «Erik» peker på at prosesser skjer raskt, og at inkludering av barnet krever at språk og tempo legges om, og tilpasses barnet. Utskiftning av kontaktpersoner trekkes frem som en utfordring av «Mia». Hun beskriver at det ikke gir barnet gode forutsetninger til å fortelle, når barnet skal snakke med kontaktperson nummer fire i rekken, som barnet ikke har knyttet relasjon til.

Barnets rett til familieliv

«Mia» uttaler at barnevernet er *«for dårlige til å tenke eller ha respekt for familielivet i fosterhjemsomsorgen»*. Hun relaterer det til at barnevernstjenesten kan være for raske til å tenke tilbakeføring, og har for lite respekt for at fosterfamilien blir en familie som er knyttet til hverandre. «Siri» formidler at rett til familieliv blant annet handler om midlertidigheten av fosterhjemsoppdraget, og hvor mye barnet skal få lov til å tilknytte seg menneskene og miljøet i fosterhjemmet, før barnet skal flyttes tilbake igjen. «Nora» trekker frem at fokuset fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) har fått respekten for familieliv til å dreie seg om foreldrene, men hvor det handler like mye om barnets rett til familieliv. Hun reflekterer rundt hvem som skal få definere hvilke relasjoner som betyr mest og er viktigst for barnet.

Midlertidighet i fosterhjems plasseringer beskrives av «Erik» å være en trussel mot fosterforeldrenes investering i barnet: *«Jeg tenker at hvis noe er midlertidig, så holder du på en måte ut med det. Men du investerer kanskje ikke mye i det heller»*. «Eva» forteller at det snakkes mer med fosterfamilien om midlertidigheten av oppdraget i dag, da dette er noe de er pålagt å

snakke om. Hun trekker videre frem at fosterhjemsavtalens tre måneders oppsigelsestid gir stor sårbarhet ovenfor barnets stabilitet i fosterhjemmet. «Eva» forteller hun har tenkt mye på hvor lett det er å bryte bånd i fosterfamilier sammenlignet med andre familier, og at det ligger en urettferdighet i det, som gir alvorlige konsekvenser for barnet. «Lars» omtaler oppsigelsesmulighet som «*en pussig mulighet som fosterforeldre har, som de egentlig ikke vil ha, og som de egentlig ikke vil stå i.*» Han relaterer til at foreldre ikke har oppsigelsestid på egne barn, men at fosterforeldre derimot kan komme i uheldige tankerekker i utfordrende situasjoner, basert på oppsigelsesmuligheten. «Siri» beskriver oppsigelsesmulighet som en gisselsituasjon, hvor fosterhjemmet gjennom for dårlige rettigheter, kan velge å si opp oppdraget, dersom de ikke får det de trenger fra barnevernstjenesten.

Rett til rehabilitering

«Mia» mener at barnevernets forventinger til fosterhjemmet kan være mer enn hva som er rimelig å forvente, og hva som egentlig er bra for fosterfamilier. Dette relaterer til at «Eva» formidler at barnevernet kan ha en litt urettferdig innstilling på hva fosterforeldrene må fikse, uten nok forståelse for deres liv. «Siri» mener at barnevernet gir opp litt for raskt, med tanke på å la fosterforeldre og barna stå i utfordringene som kommer. Hun presiserer at man ikke skal tåle at barnet har det dårlig i fosterhjemmet, men at det handler om å jobbe med at fosterforeldrene klarer å regulere barnet, og tåler å stå i dette arbeidet. Flere informanter reflekterer rundt at det kan bli for mye oppfølging for fosterfamilien, som også har lyst til å være en vanlig familie. «Lars» formidler at dersom barnevernstjenesten skal gi fosterhjemmet alt de trenger, innebærer det å få offentligheten inn i hjemmet hele tiden. «Eva» uttaler at fosterhjem også vil være en vanlig familie uten for mye møter og kurs, og «Erik» mener det er vanskelig å forlange at fosterforeldre skal ta imot veiledning, selv når barnevernstjenesten mener at fosterforeldrene er i behov av det. «Anne» erfarer at fosterforeldre flest ønsker veiledning, men at tilbud om veiledning ikke nødvendigvis er en selvfølge, men noe tjenesten må jobbe for å få på plass i hver enkelt fosterfamilie.

Ressurser og kapasitet påvirker fosterfamiliens tilgang på oppfølging. «Mia» formidler erfaring med at når et barn er plassert, må barnevernstjenesten prioritere neste sak, og at ressursmangel kan resultere i måneder uten oppfølging til fosterfamilien som har fått plassert et barn. Følgende sier hun at fosterforeldre kan bli stående i mye alene, til tross for at fosterforeldrene på forhånd er forespeilet tett oppfølging.

I fosterhjem i familie og nettverk omtales oppfølging annerledes. «Nora» trekker frem at det i disse plasseringen er spesielt viktig å gi alt til den onkelen eller bestemoren som tar på seg oppdraget, og at de må få akkurat det de trenger for å klare det. Hun formidler at dersom plasseringen ikke går bra risikerer barnevernet å ødelegge familierelasjoner som forut for plasseringen har vært bra for barnet. Hun mener at det ikke må tenkes at disse fosterhjemmene trenger mindre oppfølging, men heller at de kanskje trenger mer.

Regjeringens fosterhjemstrategi (2021) beskriver at oppfølgingen skal omfatte fosterforeldrenes egne barn (s.12). Informantene beskriver dette som varierende, fra å ha høyt fokus, til at tjenesten gir lite eller ingen oppfølging til søsken i fosterhjemmet. «Kari» formidler at søsken blir for lite tenkt på, og undrer seg over om det kan handle om at barnevernet forventer at søsken blir ivaretatt av sine foreldre. Hun mener søsken bør bli mer tenkt på, og trekker fram at grunnen til at fosterhjemmene sier oftest opp, er når det går ut over fosterforeldrenes egne barn.

Flere informanter beskriver at veiledning settes inn når fosterforeldre ønsker eller ber om det. «Kari» viser til at noen fosterforeldre er flinke til å si ifra om at de trenger veiledning, og at en kan stole på at de sier ifra hvis de trenger hjelp. «Anne» formidler at hun ikke opplever at fosterforeldre spør om så mye oppfølging i begynnelsen, fordi fosterforeldre ofte tenker at oppdraget vil bli lettere enn realiteten. Hun forteller det kan gå litt frem i tid, og så sier fosterforeldrene at det var litt mer enn de hadde trodd, og at de da setter pris på at de får veiledning. «Erik» mener fosterhjem som sier nei til veiledning blir mindre robuste, og forstår mindre av prosessene som skjer. Samtidig formidler «Erik» at veiledning ikke egner seg på tvang, og at utgangspunktet blir å motivere fosterforeldrene til å ta imot veiledning. «Lars» beskriver en dreining i hvordan hans tjeneste jobber for å sikre nødvendig oppfølging.

«Vi har alltid ville at fosterhjem skal få et minimum. Men nå snakker vi mer om at er du sikker på at du har fått det du trenger for å kunne gjøre det. Jeg tror vi har brent oss noen ganger på dette med minimum. At vi skal prøve å spare penger samtidig som vi skal gi god omsorg. Så vi er mer sånn, er du sikker på at du har det du trenger. Vil dette være tilstrekkelig for at du får gjort oppdraget ditt?»

«Erik» omtaler at brudd i fosterhjem kan resultere i gjenforening til sine foreldre, selv om dette ikke var planlagt. Han formidler følgende holdning: «Hvis barnevernet ikke klarer å

tilby et bedre alternativ, så er det kanskje bedre om barnet flytter tilbake igjen til sitt opprinneshjem. Så er det bedre med det onde du kjenner, enn et nytt onde». «Erik» formidler at når tjenesten ser at plasseringen går mot brudd, forsøker de å hindre bruddet, men at de kanskje må gi opp på et tidspunkt. Han mener i den forbindelse at det er naturlig å vurdere tilbakeføring til foreldrehjemmet. «Siri» mener at det oftere bør tenkes mulighet for tilbakeføring når det oppstår brudd, med bruk av nettverk og familieråd, fremfor å flytte barnet i et nytt fosterhjem. Hun formidler at i det et brudd oppstår, så er det sannsynlig at barnet vil oppleve nye brudd.

Diskusjon

I dette kapittel vil jeg diskutere studiens funn gjennom menneskerettslige forpliktelser, og hvordan praksisfeltet fremmer barnets verdighet.

Funn i studien peker til fortellinger om medvirkning, som viser til å spørre etter barnets ønsker i beslutninger som barnevernet skal ta. Sentralt for å fremme barnets verdighet er at barnet behandles som aktør i eget liv, blir lyttet til og tatt på alvor. Barnet må få informasjon slik at det får mulighet til å forstå prosesser som skjer, og skal oppleve sin mening som sentral, uten å få ansvar for beslutninger som tas. Dette innebærer at barnets rett til å få sitt synspunkt vektlagt, må ivaretas innenfor de valgmuligheter som er. Dersom det i realiteten er begrensede valgmuligheter i beslutninger som skal tas, vil det å være åpen og transparent med barnet, og gi barnet mulighet til å forstå bakgrunnen for avveininger av ulike hensyn, beskytte barnets verdighet. Barnets verdighet avhenger ikke av om barnets ønsker innfris, men at barnets synspunkt tas på alvor, betyr noe, og er sentralt i barnevernets arbeid. Dette vil fremme barnets opplevelse som et likeverdig menneske. Funn i studien peker på at barnevernsansatte er opptatt av å sikre barnets synspunkt og deltagelse i en kontinuerlig prosess, noe som fremmer barnets verdighet. Funn peker også på at barnets deltakelse kan trues på grunn av tidspress, og ved hyppige skifter av kontaktperson. Dette ettersom medvirkning best ivaretas gjennom en god relasjon, slik at barnet tør å stille spørsmål og fortelle hva det mener (Paulsen, 2022). I barnevernets arbeid for å sikre stabilitet under plasseringsforløp, og hindre at kriser inntreffer, vil det være viktig at praksisfeltet er innrettet for gode overganger med det enkelte barn når nye kontaktpersoner utpekes.

Ettersom fosterhjem er det foretrukne omsorgstiltak, har det vært en gradvis utvikling med dreining vekk fra institusjonstiltak til bruk av fosterhjem (Meld. St. 17 (2015-2016) s.47.). Dette innebærer at barn med store rehabiliteringsbehov må sikres sin rett på trygghet og forutsigbarhet i et familieliv i fosterhjem. Dette retter krav til at fosterforeldre som velges er i stand til å imøtekomme barnets behov, og at barnevernet sikrer den oppfølging fosterhjemmet trenger for å mestre oppdraget. Funn i denne studien peker på at barnevernet ikke nødvendigvis er godt nok kjent med barnets behov før innflytting. Når barnevernet ikke kjenner barnets særegne behov, vil ikke det gi grunnlag for en kvalifisert vurdering av barnets beste interesse. Fosterforeldre kan dermed heller ikke opplæres til å imøtekomme barnets behov, noe som kan krenke barnets rett på rehabilitering, og kan utløse krise. Funn i denne studien viser videre at risikofaktorer i kartleggingsarbeidet av barnets behov aktivt kan forbigås, med hensikt å få plassert barnet. Dette vil true barnets rett på rehabilitering gjennom at nødvendige tiltak for å redusere risiko for krise, ikke blir satt inn før problemutvikling oppstår. Dette vil risikere barnets rett på verdighet, og kan resultere i en praksis som satser på barnets situasjon vil gå seg til, fremfor en praksis som er innrettet for å sikre stabilitet gjennom hele plasseringsforløpet.

Funn i studien peker også på et paradoks hvor praksisfeltet viser tiltro til at fosterforeldre ber om hjelp ved behov, samtidig som barnevernsansatte erfarer at det er vanskelig for fosterforeldre å sette seg inn i hva et fosterhjemsoppdrag innebærer, hva de trenger, og hvilke utfordringer som oppstår, før de står midt i det. Ved å avvente oppfølging til at fosterforeldre kan erfare hvordan ting går seg til, tillater barnevernet at ustabilitet og kriser inntreffer. Dette kan forstås som en fosterhjemspraksis som i større grad tar sikte på å *håndtere* ustabilitet, fremfor å *hindre* at kriser inntreffer. Når kriser oppstår for et barn, vil ikke håndtering av krisen bety at situasjonen for barnet går tilbake til sin normale tilstand i ettertid (Beck, 2013, s. 6). Krisen innebærer en krenkelse av barnets verdighet. Barnets rett til stabilitet krever derfor en forebyggende tilnærming til krise. Når oppfølging og veiledning avventes til utfordringer oppstår, er barnevernets praksis i konflikt med rehabiliteringskravet og barnets beste, og vil true barnets verdighet.

En informant formidlet at tjenesten tidligere var innrettet for å gi fosterhjemmene et minimum for å spare penger, men hvor de nå er opptatt av å sikre at fosterhjemmet får tilstrekkelig oppfølging til å utføre omsorgsoppdraget. Dette viser til praksis som tar sikte på å beskytte barnets beste interesse, gjennom oppfølging i tråd med fosterfamiliens og barnets behov, og dermed fremmer rehabilitering og verdighet.

Funn i denne studien viser til at barnets rett til respekt for familieliv med sine foreldre, og barnets rett til familieliv i fosterhjemmet kan forstås som kolliderende motsetninger. Menneskerettslige forpliktelser kreves at barnevernets praksis er innrettet for å ivareta begge hensyn. Det handler ikke om hvor mye barnet skal *få lov* å tilknytte seg fosterhjemmet, før barnet skal tilbakeføres, men barnets krav på tilknytning og familieliv i fosterhjemmet i den tid plasseringen er i behov av å vedvare. Dersom barnevernet i lys av plasseringens midlertidighet, ikke innretter arbeid for at barnet skal oppleve familieliv i fosterhjemmet, vil ikke barnet sikres de kvaliteter i et familieliv som fremmer rehabilitering og verdighet. Barnet skal oppleve familieliv for å ha reelle vekst- og utviklingsmuligheter, og tilknytning må derfor jobbes for til tross for plasseringens midlertidighet.

Fosterhjemsoppdraget befinner seg i spenningsfeltet mellom en offentlig og privat familie. Funn i studien viser at det er utfordrende for praksisfeltet å balansere dette spenningsfeltet, knyttet til at profesjonsutøvere må avveie hvor mye oppfølging de skal innrette, opp mot å la fosterfamilien være en vanlig familie. Det fremgår i funnene at familieperspektivet i fosterhjemsoppdraget blir vektlagt, med et mål om å la fosterfamilien få være så lik andre familier som mulig, med unødig innblanding. Familieperspektivet er en forutsetning i fosterhjemsomsorgen, da barnets verdighet fremmes gjennom de kvaliteter et familieliv gir. Samtidig sikrer det ikke barnets rett, når barnevernet ikke er tett nok på, og fosterfamilier blir stående i store belastninger alene, og først sikres hjelp når ustabilitet har inntruffet. Barnevernet må gjennom menneskerettslige forpliktelser avveie hvor mye barnevernet skal tre inn i fosterfamilien med oppfølging, opp mot respekt for fosterfamiliens privatliv. Barnevernstjenesten kan i lys av barnets rett på rehabilitering ikke unnlate å innrette oppfølging og veiledning, av hensyn til fosterfamiliens privatliv. Det krever en forholdsmessig balansering i hvert enkelt tilfelle. Dette utfordringsbildet relaterer seg videre til forventningsavklaring av fosterhjemsoppdraget, hvor funn viser behov for å jobbe mer inngående med dette før plassering. Fosterforeldre må bli kjent med hva barnets rett på rehabilitering innebærer for det enkelte barn før plassering finner sted, som igjen retter krav til at barnevernet kvalifiserer beslutninger om barnets beste interesse. Vurdering av barnets beste interesse krever at barnevernstjenesten blir kjent med barnets behov, og at barnet får uttrykke seg. Slik fremgår barnets rettigheter avhengig av hverandre for å sikre barnet verdighet, hvor profesjonsutøver må beskytte alle barnets rettigheter samlet.

Praksisfeltet presenterer ulike forutsetninger for oppfølging og veiledning til fosterhjemmene, basert på kapasitet og ressurser. Funn i denne studien viser til at veiledning ikke nødvendigvis inngår som et premiss og krav i fosterhjemsoppdraget, men fremgår som et tilbud til fosterforeldre. I dette fremgår det at praksis ikke er basert på en forventning om at fosterhjem trenger å bli fulgt opp tett, og hvor praksisfeltet ikke er innrettet for å jobbe systematisk og metodisk, etter at barnet har flyttet inn. For at barnevernet skal sikre at fosterhjemmene er i stand til å gi barnet den omsorgen og det utviklingsstøtten som barnet trenger, og fremme rehabilitering, må fosterhjemmet sikres oppfølging og veiledning. Barnets tilknytning til fosterhjemmet vil ikke nødvendigvis komme naturlig, slik foreldre erfarer at det gjør med egne barn (Anke, 2007). Barnevernet må derfor gi veiledning som tar sikte på å støtte tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre. Veiledning må også sikre fosterforeldre nødvendig støtte, slik at de opplever å mestre oppdraget. Kunnskap viser at det er størst fare for krise kort tid etter plasseringen (Egelund, 2006, s.51-52). Dersom veiledning ikke settes inn fra start, kan problemutvikling oppstå som følge av at barnets behov ikke blir møtt, noe som vil true barnet rett på rehabilitering, og kan resultere i krise.

Fosterforeldrenes egne barn har en avgjørende betydning for samspill og familielivet, og de må inkluderes og ivaretas igjennom hele prosessen. Funn viser imidlertid til at fosterhjemmets hjemmeboende barn kan bli utelatt fra oppfølging. Når fosterfamilien som en helhet, ikke får veiledning og støtte til å tåle utfordrende atferd og motvirke negative samspillmønsteret, utgjøre det risiko for krise, og truer barnets verdighet. Det er barnevernets oppgave å sikre at barnets behov blir ivaretatt i fosterhjemmet, og helhetlig oppfølging og veiledning må derfor inngå som et grunnleggende premiss i fosterhjemsomsorgen, for å kunne sikre barnet stabilitet.

Funn i denne studien viser til holdninger om at barn som ikke sikres stabilitet i fosterhjemsomsorgen, kan ha bedre omsorgsbetingelser i foreldrehjemmet, til tross for vedtak om omsorgsovertakelse. Profesjonsutøver mener det ved brudd, oftere bør tenkes tilbakeføring til foreldrene. Dette er ikke i tråd med barnets rett, da tilbakeføring skal være et sentralt mål gjennom plasseringen, dersom hensyn til barnet ikke taler imot (Lov om barnevern §8-3). Dersom tilbakeføring skjer som resultat av krise, er dette brudd på menneskerettslige forpliktelser. Barnets rett til rehabilitering, rett til familieliv og barnets beste interesse, vil ikke være beskyttet, når tilbakeføring utløper fra krise, og ikke fra barnets egeninteresse.

Avsluttende vil jeg belyse at for barn som ikke kan tilbakeføres til sine foreldre, vil ikke fosterhjemstiltak sikre barnet rett på et normalt familieliv i fosterhjemmet. Barn som forblir langtidsplasserte i fosterhjem, bor under en oppdragsavtale med tre måneders oppsigelsestid hele sin oppvekst, hvor barnets familieliv rent faktisk kan bortfalle innen kort tid. Barnets rett til langsiktig familieliv i fosterhjemmet, kan derfor kun reelt sikres gjennom adopsjon, slik nåværende system er bygget opp. Barnevernutvalget foreslår «oppvekstadopsjon» (NOU 2023:7, s.19). Dette innebærer at nemnda kan treffe vedtak om overføring av foreldreansvar fra opprinnelige foreldre til fosterforeldre, slik at barnet i større grad sikres, kontinuitet, tilhørighet og familieliv. En slik trygghet om et langsiktig familieliv i fosterhjemmet, vil kunne fremme barnets verdighet for barn i fosterhjem der gjenforeningsmålet er oppgitt.

Avslutning

Denne artikkelen har belyst at barnets rett på stabilitet i fosterhjem, retter krav til at barnevernet innretter sitt arbeid for å hindre kriser gjennom hele plasseringsforløpet. Funn peker på at praksis ikke er innrettet med en forventning om at fosterhjem trenger å bli tett fulgt opp, og dermed ikke er forberedt og innrettet for å jobbe systematisk og metodisk etter barnet har flyttet inn. Funn viser videre til at barnevernets oppfølging av fosterhjem i liten grad er innrettet med en forebyggende tilnærming til å hindre ustabilitet og kriser, men i større grad tar sikte på å håndtere vansker som oppstår, og dermed tillater ustabilitet å inntreffe. Dette vil true barnets verdighet, hvor krisen innebærer en krenkelse av barnets verdighet. Studien peker i sin helhet på komplikasjoner i praksisfeltet, ved at barnevernet gjennom menneskerettslige forpliktelser skal sikre barnets rett på stabilitet i fosterhjem, men hvor eksisterende rammer knyttet til tid, oppgaver og ressurser, gjør det vanskelig å se hvordan barnets rett skal realiseres. Dette retter krav til større endringer i fosterhjemsomsorgen, og et paradigmeskifte fra en tilnærming hvor barn behandles som «objekter» som trenger hjelp, til at barn blir ansett som rettighetshavere som har en umistelig rett til beskyttelse (FNs barnekomité, 2011, s.24). Artikkelen belyser behov for utvikling av et menneskerettsbasert barnevern, der barnets oppfølging ikke avhenger av den enkelte tjeneste sine ressurser og rammevilkår, men hvor profesjonelt skjønn ivaretar barnets rett slik det fremgår av menneskerettighetene, uavhengig av hvor i landet barnet bor.

Litteraturliste

- Anke, T. (2007). Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: et behandlingsperspektiv. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. 44(10) 1230 – 1238.
<https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2007/10/tilknytning-mellom-fosterbarn-og-fosterforeldre-et-behandlingsperspektiv>
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Havik, T. (2013a). *Utilsiktet flytting fra fosterhjem - En litteratursammenstilling*. (2/13) NOVA Notat. https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/3419/6378_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Backe-Hansen, E., Havik, T. og Grønningsæter, A.B. (2013b). *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram*. NOVA-rapport 16/13.
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5066/Nettversjon-NOVA-R-16-13.pdf>
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. (20-11-1989). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8
- Barnevernsloven. (2023). *Lov om barnevern*. (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>
- Bufdir. (2021, 9. mai). *Faglige anbefalinger om økonomiske rammer for fosterhjem*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/fosterhjemsstrategi_bufdirs_arbeid_med_tiltakene_i_regjeringens_fosterhjemsstrategi_2021_2025_et_trygt_hjem_for_alle/
- Bufdir (u.å). *Barn i fosterhjem og beredskapshjem*. <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/barnevern/barn-i-fosterhjem#section-27>
- Children's Commissioner. (2022). *Family Review. Family and its protective effect*. <https://www.childrenscommissioner.gov.uk/wp-content/uploads/2022/12/cc-family-and-its-protective-effect-part-1-of-the-independent-family-review-.pdf>
- Egelund, T. (2006). *Sammenbrudd i anbringelser*. En forskningsmæssig belysning. Socialforskningsinstituttet. <https://www.vive.dk/media/pure/dx303qxb/269732>

Europarådet (1950). *Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen*. (1999-05-21-30) Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

Falch-Eriksen, A. & Toros, K. (2022). Children's Right to Express Themselves in Child Protection Casework. I A. Falch-Eriksen & K, Toros. *Professional Practice in Child Protection and the Child's Right to Participate*. (s. 1-16). Tallinn University. <https://doi.org/10.4324/9781003150688>

Falch-Eriksen, A. (2018a). *Rights and Professional Practice: How to Understand Their Interconnection*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-94800-3_3

Falch-Eriksen, A. (2018b). *Stabilitet i fosterhjem: internasjonal forskning om barnets behov for trygghet og forutsigbarhet*. (Rapport nr. 4/18). Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5126/Nettutgave-NOVA-Rapport-4-2018-Desember-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Falch-Eriksen, A., & Skivenes, M. (2019). The Child's Right to Protection. In M. Langford, M. Skivenes, & K. H. Søvig (Eds.), *Child Rights in Norway. An Implementation Paradox*. Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215031415-2019-04>

FN. (1948). *Verdenserklæringen om menneskerettigheter*. <https://fn.no/assets/images/FN-kunnskap/Avtaler/FN-konvensjoner-filer/Verdenserkl%C3%A6ringen-om-menneskerettigheter.pdf>

FNs barnekomité. (2009). Generell kommentar nr. 12 (2009) Barnets rett til å bli hørt. FNs Konvensjon om barns rettigheter. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-12.pdf>

FNs barnekomité. (2013). *Generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller henne beste skal være et grunnleggende hensyn (art. 3, para.1)*. FNs Konvensjon om barns rettigheter. https://www.regjeringen.no/contentassets/1376fac2fe2a427389f9f94b52acdefc/crc_c_gc_14_eng_nor.pdf

Fosterhjemsavtalen. (2010). *Fosterhjemavtalen 2010*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/fosterhjemsavtalen2011.pdf>

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov*. (1814-05-17). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grunnloven>

Habermas, J. (2010). The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights. *Metaphilosophy*, 41 (4), 464-480. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9973.2010.01648.x>

Harkin, C., & Houston, S. (2016). Reviewing the literature on the breakdown of foster care placements for young people: complexity and the social work task. *Child Care in Practice*, 22(2), 98–112. <http://dx.doi.org/10.1080/13575279.2015.1102124>

Jacobsen, H. (2009). Fosterbarn med tilknytningsvansker og tilknytningsforstyrrelser – hvilke veilednings- og behandlingsmetoder bør vi anbefale? *Norges Barnevern*. 09(1) 40-51. <https://doi-org.ezproxy.oslomet.no/10.18261/ISSN1891-1838-2009-01-0>

Kirchhoffer, D. G. (2013). *Human Dignity in Contemporary Ethics*. Teneo Press.

Kjelsaas, I., Backe-Hansen, E., Ellingsen, D., Guldvik, M.K & Vennerød, Ø. (2020). *Best egnede tiltak når barn og unge skal bo utenfor hjemmet*. Menon-publikasjon nr. 134/2020. <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2020-134-Barn-og-unge.pdf>

Meld. St. 17 (2015-2016). *Trygghet og omsorg — Fosterhjem til barns beste*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20152016/id2478130/>

NIM. (u.å.) *Menneskerettighetene*. Norges institusjon for menneskerettigheter. <https://www.nhri.no/menneskerettighetene/#menneskerettighetene-gjelder-f>

NOU 2018:18. (2018). *Trygge rammer for fosterhjem*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2018-18/id2622734/>

NOU 2023:7 (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid — Gjennomgang av rettsikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-7/id2966836/>

Paulsen, V. (2022). *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Gyldendal.

Prop. 133 L (2020–2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>

Regjeringens fosterhjemstrategi (2021) *Et trygt hjem for alle - Regjeringens fosterhjemsstrategi 2021-2025*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/ad5a949174ab4f57bdecc00adb63ecd2/211196-regjeringens-fosterhjemstrategi-web.pdf>

Sandberg, K. (2018). Children's Right to Protection under the CRC. In A. Falch-Eriksen & E. Backe-Hansen (Eds.), *Human Rights in Child Protection. Implications for Professional Practice and Policy*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-94800-3>

Sigurdson, R. (2020). Children's Right to Respect for Their Human Dignity. In T. Haugli, A. Nylund, R., Sigurdson, R. & Bendiksen L.R.L. *Children's Constitutional Rights in the Nordic Countries* (Vol. 5). Leiden; Boston; Brill. https://doi.org/10.1163/9789004382817_003

Statistisk sentralbyrå, 13353: *Flyttingar blant barn som har bodd i fosterheim i løpet av året, etter fosterheimstype, aldersgrupper, talet på år sidan første plasseringstiltak og observasjonsperiodar 2019 – 2021*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13353/>

Stovall, K.C. & Dozier, M. (2000). The development of attachment in new relationships: Single subject analysis for 10 foster infants. *Development and psychopathology*, 12, 133-156. <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579400002029>

Stovall-McClough, K. C. & Dozier, M. (2004). Forming attachments in foster care: Infant attachment behaviors during the first 2 months of placement. *Development and Psychopathology*, 16 (2), 253-271. <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579404044505>

Toros, K. (2022). Rights-Based Professional Practice. I A. Falch-Eriksen & K, Toros. *Professional Practice in Child Protection and the Child's Right to Participate*. (s.17- 30). Tallinn University. <https://doi.org/10.4324/9781003150688>

Forskningsprosjekt om

«stabilitet for barn i fosterhjem»

Vil du delta i forskningsprosjektet «Stabilitet for barn i fosterhjem»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utvikle kunnskap om profesjonell praksis i fosterhjemstjenesten i norsk barnevern. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formålet med prosjektet

Det overordnede formålet med det herværende prosjektet er å utvikle ny kunnskap som skal bistå fosterhjemstjenesten til å utvikle praksis, og som bedre vil kunne håndheve barns rettigheter i et fosterhjemsforløp. Barn har svært mange konstitusjonelle rettigheter som gjør seg gjeldende på tvers av barnevernets praksis, og prosjektet tar sikte på å undersøke til hvilken grad organisasjonsutvikling og profesjonell praksis ivaretar disse rettighetene. Til prosjektet brukes stabilitet som et samlebegrep for en form for fosterhjemspraksis som er i stand til å ivareta barns rettigheter. Hovedproblemstillingene til prosjektet kan oppsummeres i følgende spørsmål: Hvordan sikrer man stabilitet under et fosterhjemsforløp? For å besvare dette spørsmålet har prosjektet fire delproblemstillinger, og som skal besvares av hver sin dedikerte masteroppgave.

1. *Håndhever matching-prosesser i fosterhjemstjenesten barnets rettighet?*
2. *Hvordan erfarer barnevernet og fosterhjemstjenesten å jobbe med fosterhjem i krise, med mål om å forhindre brudd i plasseringer?"*
3. *Påvirker premisset om midlertidighet måten fosterforeldre utformer sitt foreldreskap på? Påvirkes barns rett til familieliv og hjem sett hen til dette?*
4. *Hvordan ivaretas fosterfamiliens rett til familieliv under et plasseringsforløp?*

Selv om hver problemstilling besvares i hver sin respektive masteroppgave, jobber studentene i fellesskap som et prosjekt under veiledning fra forsker ved Institutt for sosialfag ved OsloMet - storbyuniversitetet (kontaktinformasjon er lengre nede i dokumentet). Intervjudataene skal kun benyttes i dette forskningsprosjektet, og ikke til andre formål.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for sosialfag ved OsloMet - storbyuniversitetet, i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familieetaten er ansvarlig for prosjektet. Prosjektleder er Asgeir Falch-Eriksen ved Institutt for sosialfag.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er trukket ut til dette prosjektet fordi du jobber i norsk barnevern, og har kjennskap til fosterhjemstjenesten internt i din tjeneste. Det viktige for prosjektet er med andre ord kjennskap til profesjonell praksis og hvordan praksis er utviklet historisk internt i din tjeneste og hvordan tjenesten fungerer til å ivareta barns rettigheter. Dette innebærer at du jobber enten i Barne-, ungdoms- og familieetatens Fosterhjemstjeneste eller i kommunalt barnevern og at du har kjennskap til fosterhjemspraksis.

Gjennom prosjektet har vi tatt kontakt med leder i tjenesten, og det er lederen som har i samarbeid med deg blitt med på å stille til intervju.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelsen i prosjektet innebærer å delta i et semistrukturert intervju. Dette innebærer at intervjuer stiller spørsmål ifølge en guide hvor målet er at prosjektet får inn intervjudata som muliggjør besvarelsen av problemstillingene reist av prosjektet. Spørreskjemaet er utviklet på en slik måte at det svarer ut problemstillingene, og skal ikke søke annen data. Gjennom intervjuene skal vi med andre ord fokusere på praksis i tjenesten, og på hvordan tjenesten er organisert i bred forstand. Prosjektet vil i særlig grad fokusere på hvordan retten til respekt for familieliv blir ivaretatt, hvordan barn er i stand til å delta i egen sak, hvordan fosterhjem blir valgt som vil mestre krav til rehabilitering av barn, og hvordan midlertidighetens karakter i fosterhjemsforløpet kan kombineres med krav om stabilitet. Prosjektet vil kun trekke på intervjudata fra saksbehandlere med mye kunnskap om praksis og organisasjon av fosterhjemstjenesten. I tillegg til intervjudata vil prosjektet trekke på dokumentdata (rutinebeskrivelser, veiledere, policydokumenter o.l.).

Når du velger å delta så blir opptakene lagret elektronisk. Under vil det bli redegjort for hvordan denne lagringen virker.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg, hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Dersom du trekker tilbake samtykket, vil det ikke forskes videre på dine opplysninger. Du kan kreve innsyn i opplysningene som er lagret om deg, og disse vil da utleveres innen 30 dager. Du kan også kreve at dine opplysninger i prosjektet slettes.

Adgangen til å kreve destruksjon, sletting eller utlevering gjelder ikke dersom materialet eller opplysningene er anonymisert eller publisert.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til prosjektet, kan du kontakte prosjektleder Asgeir Falch-Eriksen ved Institutt for Sosialfag ved OsloMet – storbyuniversitetet (se kontaktinformasjon på siste side).

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Hver student vil ta opptak av intervjuet og lagre dette sikkert gjennom direkte opplasting av lydopptaket. Lydopptaket lagres så med kun masterstudenten som har adgang til lydopptaket. Ut fra lydopptaket vil studentene lage en intervjurapport, samt trekke ut de sitatene som går til kjernen av hva problemstillingen søker svar på. Både intervjurapport og sitater vil anonymiseres og gis et fiktivt navn. Det er derfor kun lydopptaket som er personidentifiserende, og dette vil lagres sikkert inntil det slettes august 2024.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes august 2024. Ved prosjektets avslutning vil lydopptak og din tilknytting til intervjuet destrueres. Fra og med august 2024 vil det med andre ord kun eksistere anonymiserte gjengivelser av intervjuet i en intervjurapport, og hvor personidentifisering ikke skal være mulig.

Opplysningene som registreres om deg skal kun brukes slik som beskrevet under formålet med prosjektet, og planlegges brukt innen august 2024. Eventuelle utvidelser i bruk og oppbevaringstid kan kun skje etter godkjenning fra SIKT (tidligere NSD) og andre relevante myndigheter. Du har rett til innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg og rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene som er registrert. Du har også rett til å få innsyn i sikkerhetstiltakene ved behandling av opplysningene. Du kan klage på behandlingen av dine opplysninger til Datatilsynet og institusjonen sitt personvernombud (kontaktinformasjon er nedenfor).

Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn eller andre direkte gjenkjennende opplysninger (=kodete opplysninger). En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en liste. Det er kun Asgeir Falch-Eriksen (prosjektleder) som har tilgang til denne listen når masterstudentene er ferdige med sin datainnhenting.

Publisering av resultater er en nødvendig del av forskningsprosessen. All publisering skal gjøres slik at enkeltdeltakere ikke skal kunne gjenkjennes, men vi plikter å informere deg om at det er en risiko for at dette kan skje ved en feil.

Etter at forskningsprosjektet er ferdig, vil opplysningene om deg bli oppbevart frem til august 2024 av kontrollhensyn.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Institutt for Sosialfag ved OsloMet - storbyuniversitetet har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til prosjektet, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Asgeir Falch-Eriksen ved Institutt for Sosialfag ved OsloMet - storbyuniversitetet.
asgeirer@oslomet.no – tlf: 94861084.
- Vårt personvernombud: Inger-Johanne Flatland ved Samfunnsvitenskaplig fakultet ved OsloMet – storbyuniversitetet.
Inger-Johanne.Flatland@oslomet.no – tlf: 67236087.

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Asgeir Falch-Eriksen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Stabilitet for barn i fosterhjem», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, sted/dato)

Vedlegg 3. Intervjuguide

Intervjuguide

(Først kort presentasjon av meg selv, informasjon om prosjektet og konfidensialitet. Bli kjent med informantens rolle i fosterhjemsarbeid, arbeidserfaring etc.)

1. **Hva legger du i rett til «respekt for familieliv»?**
 - Hvilken plass erfarer du at rett til respekt for familieliv har i et fosterhjemsforløp?
2. **Hvordan forstår du begrepet stabilitet, i forbindelse med plassering i fosterhjem?**
 - Kan du sammenligne stabilitet i vanlige familier, med hva vi kan forvente av stabilitet i en fosterfamilie?
3. **Hva erfarer du som viktig i barneverntjenestens arbeid for å oppnå stabile fosterhjemsforløp?**
 - Hva er viktig å gjøre for å sørge for stabilitet?
4. **Barn har rett til vern av sin integritet i henhold til grunnloven §104. Hvordan jobber du for verdighet og integritet hos barn som er i et fosterhjemsforløp?**
5. **Hvordan reflekterer du rundt barnets deltagelse i barnevernsprosesser i fosterhjemsforløpet?**
6. **I valg av fosterhjem jobbes det for å matche fosterhjem og fosterbarn. Hvilken betydning erfarer du at matching-prosessen har for en stabil plassering?**
 - Hvordan inkluderes barnet i matching prosessen?
 - Hvordan inkluderes fosterforeldrene, og deres biologiske/hjemmeboende barn?
7. **Hvordan erfarer du fosterforeldres forventninger til fosterhjemsoppdraget, opp mot barnevernets forventninger?**
 - Er det samsvar /gap?
8. **Hvilken betydning har det for stabilitet, at plasseringer i utgangspunktet skal anses å være midlertidige?**

9. Hva tenker du rundt fosterforeldres forventninger og behov for oppfølging fra barnevernet, for å skulle mestre fosterhjemsoppdraget?

- Klarer tjenesten å møte fosterhjemmets behov? Hvordan? Hvorfor ikke?
- Skreddersys oppfølgingen til den enkelte familie? Hvordan?
- Erfarer du at oppfølgingen er helhetlig?
- Hvilken oppfølging gis til fosterforeldre, fosterbarnet, og fosterhjemmets andre barn?

10. Hvordan erfarer du at tjenesten er rigget for å møte særlig innsats og akutte behov i fosterhjem?

- Hvordan ivareta barnets interesser ved akutte behov?
- Hvilke ressurser/rammer/ savner du ved oppfølging av fosterfamilier?
- Hva erfarer du som suksessfaktorer for å hindre brudd i plasseringer?

11. Evalueres plasseringer av fosterbarn?

- Hvordan, hvor ofte? Benyttes evalueringsteamet i Bufetat? Hva inneholder evalueringen? Evaluering av plasseringer som har endt i brudd?

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer 194231	Vurderingstype Standard	Dato 01.03.2023
----------------------------------	-----------------------------------	---------------------------

Tittel

Stabilitet i fosterhjem

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig

Asgeir Falch-Eriksen

Prosjektperiode

12.12.2022 - 23.08.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 23.08.2024.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

Vår vurdering er at den planlagte behandlingen i dette prosjektet er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg og vurderingen her.

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

TAUSHETSPLIKT

Forskningsdeltagerne har yrkesmessig taushetsplikt. De kan ikke dele taushetsbelagte opplysninger med forskningsprosjektet. Vi anbefaler at du minner dem på taushetsplikten. Merk at det ikke er nok å utelate navn ved omtale av elever, pasienter eller liknende. Vær forsiktig med bruk av eksempler og bakgrunnsopplysninger som tid, sted, kjønn og alder.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi har vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene, men husk at det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvilke databehandlere du kan bruke og hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (for eksempel ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale eller liknende).

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringar-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!